

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

ПРАВознавство

Методичні рекомендації
до самостійної роботи та дистанційного навчання здобувачів вищої
освіти першого (бакалаврського) рівня галузі знань Д «Бізнес,
адміністрування та право», спеціальності ДЗ «Менеджмент»

Електронний ресурс

Рецензенти:

В. Ю. Квашин – кандидат юридичних наук, керуючий партнер в адвокатському об'єднанні «Квашин і партнери»;

О. А. Іванова – доцент, кандидат економічних наук, проректор з науково-дослідної роботи Харківського гуманітарного університету «Народна українська академія»;

Г. І. Гапоненко – доцент, кандидат економічних наук, доцент кафедри світової політики, дипломатії та туристичного бізнесу ННІ «Каразінський інститут міжнародних відносин та туристичного бізнесу» Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.

*Затверджено до розміщення в мережі Інтернет рішенням Науково-методичної ради
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна
(протокол № 8 від 28 березня 2025 року)*

П 68 **Правознавство** : методичні рекомендації до самостійної роботи та дистанційного навчання здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня галузі знань Д «Бізнес, адміністрування та право», спеціальності Д3 «Менеджмент» [Електронний ресурс] / укладач Г. І. Заднепровська. – Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2025. – (PDF 70 с.)

Методичні рекомендації до самостійної роботи та дистанційного навчання з дисципліни «Правознавство» складено для здобувачів вищої освіти галузі знань Д «Бізнес, адміністрування та право», спеціальності Д3 «Менеджмент» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти.

Методичні рекомендації включають загальні вказівки та рекомендації для підготовки по кожній з тем курсу, а саме перелік питань для самоконтролю у розрізі кожної теми, тестові завдання та практичні завдання для розв'язку, літературу та нормативно-правові акти, що забезпечують поглиблений аналіз та вивчення навчальної дисципліни «Правознавство».

Методичні рекомендації будуть корисними здобувачам, аспірантам, викладачам.

УДК 340(072)

© Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, 2025

© Заднепровська Г. І., уклад., 2025

ЗМІСТ

ВСТУП	5
ТЕМА 1. ОСНОВИ ТЕОРІЇ ДЕРЖАВИ	7
Питання для самоконтролю	7
Тестові завдання:	7
Практичні завдання	9
ТЕМА 2. ОСНОВИ ТЕОРІЇ ПРАВА. ПРАВОВІ ВІДНОСИНИ	10
Питання для самоконтролю	10
Тестові завдання:	10
Практичні завдання	12
ТЕМА 3. ПРАВОВА ПОВЕДІНКА ПРАВОПОРУШЕННЯ І ЮРИДИЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ	13
Питання для самоконтролю	13
Тестові завдання:	13
Практичні завдання	15
ТЕМА 4. ОСНОВИ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА УКРАЇНИ	17
Питання для самоконтролю	18
Тестові завдання:	18
Практичні завдання	22
ТЕМА 5. ОСНОВИ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА	23
Питання для самоконтролю	23
Тестові завдання:	23
Практичні завдання	27
ТЕМА 6. ОСНОВИ ТРУДОВОГО ПРАВА УКРАЇНИ	32
Питання для самоконтролю	32
Тестові завдання:	32
Практичні завдання	35
ТЕМА 7. ОСНОВИ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА УКРАЇНИ	37
Питання для самоконтролю	38
Тестові завдання:	38
Практичні завдання	40
ТЕМА 8. ОСНОВИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ	42
Питання для самоконтролю	42
Тестові завдання:	42
Практичні завдання	48
ТЕМА 9. ОСНОВИ СІМЕЙНОГО ТА ЖИТЛОВОГО ПРАВА УКРАЇНИ	50
Питання для самоконтролю	50
Тестові завдання:	51
Практичні завдання	52
ТЕМА 10. ОСНОВИ ФІНАНСОВОГО ПРАВА УКРАЇНИ	57
Питання для самоконтролю	57

	4
Тестові завдання:	57
Практичні завдання	59
ТЕМА 11. ПРАВООХОРОННА І ПРАВОЗАХИСНА ДІЯЛЬНІСТЬ	62
Питання для самоконтролю	62
Тестові завдання:	62
Практичні завдання	63
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА	66

ВСТУП

Правознавство – це фундаментальна загальнотеоретична юридична наука, що досліджує головні закономірності виникнення, розвитку і функціонування держави і права, головні наукові поняття, категорії і теоретичні конструкції юриспруденції, здійснює методологічне забезпечення юриспруденції, її взаємозв'язок з іншими науками.

Дисципліна «Правознавство» є фундаментальною дисципліною для здобувачів освіти всіх форм навчання і напрямів підготовки, передбачає вивчення основ теорії держави і права, важливих галузей права.

Метою викладання навчальної дисципліни є формування правової культури, розуміння права як відкритої системи, що базується на невід'ємності суспільства від держави, законів від повсякденного життя та вмінь користуватися нормативно-правовими актами. Право представлене в курсі елементом цілісного світу, що складається з понять, переживань і практичних дій. Курс спрямований на розвиток правової і громадянської компетентності, відповідних ціннісних орієнтирів, умінь, навичок здобувачів вищої освіти.

Основними завданнями підготовки здобувачів освіти є закладення правової поведінки людини у суспільстві, обізнаності своїх прав та обов'язків, як людини та громадянина.

Основною метою вивчення дисципліни є суттєве підвищення правосвідомості здобувачів освіти, їх правової культури, неухильне дотримання ними вимог законодавства та кваліфікованого його застосування.

Програма курсу з «Правознавства» спрямована на отримання знань, навичок, ставлень і ціннісних орієнтацій, необхідних людині для ефективного соціального функціонування, реалізації її життєвих цілей і завдань, забезпечення умов для формування елементів правової культури, правових орієнтирів та правомірної поведінки здобувачів вищої освіти.

Завдання курсу щодо реалізації мети, передбачає створення умов для:

- засвоєння здобувачами знань про державу і право, розуміння та усвідомлення їх в певній системі;
- усвідомлення тісного зв'язку між правовими знаннями і суспільними відносинами, розуміння системи загальнолюдських принципів і цінностей, відображених у Конституції та законах України, правової системи в цілому;
- виховання у душі прав людини, поваги до людської гідності, розуміння зв'язку між правами і обов'язками людини і громадянина;
- розвиток у здобувачів розуміння цінності власної особистості і цінності інших людей, впевненості у собі, своїх вчинках та взаємовідносинах з іншими, терпимості й толерантності щодо інших, власного почуття свободи, рівності, справедливості. У процесі вивчення курсу важливим є оволодіння здобувачами вищої освіти практично значущими для них знаннями та розуміннями, застосування найважливіших понять і термінів, уміння аналізувати

з правової точки зору явища та ситуації суспільного і повсякденного життя, використовувати правові знання та навички для реалізації та захисту своїх прав та формування активної громадянської позиції.

До практичних занять кожний здобувач вищої освіти першого рівня навчання (бакалавр) має самостійно підготувати письмове рішення завдань. Вирішуючи завдання слід чітко визначити, на яке питання воно розраховано, які спірні правовідносини потребують з'ясування, якими правовими нормами вони регулюються, проаналізувати зміст норм з тим, щоб надати пояснення щодо правильного їх застосування, а також сформулювати прийняте від імені судового чи іншого державного органу рішення або висновок.

ТЕМА 1. ОСНОВИ ТЕОРІЇ ДЕРЖАВИ

Держава та її ознаки. Основні поняття. Теорії походження держави. Функцій держави. Форми держави. Громадянське суспільство.

Питання для самоконтролю:

1. Держава: її сутність і основні поняття.
2. Основні сучасні концепції держави.
3. Особливості формування державно-правових інститутів у різних народів.
4. Правова держава: її сутність і основні риси.
5. Риси, що відрізняють державну організацію від організації влади первісного суспільства.
6. Апарат держави і взаємодія держави і особи.
7. Співвідношення і взаємодія держави і особи.

Тестові завдання:

У кожному питанні виберіть один з варіантів відповіді і вкажіть відповідну букву.

1. Яке з понять є історично сформованою сукупністю індивідів, формою колективного співжиття людей та системою різноманітних зв'язків і відносин між людьми?
 - а) держава;
 - б) суспільство;
 - в) населення;
 - г) громада.
2. Яким видом соціальних норм не регулювалися суспільні відносини в первісному суспільстві?
 - а) правові норми;
 - б) норми моралі;
 - в) звичаї та традиції;
 - г) релігійні норми.
3. Який підвид демократичного режиму, характеризується вірністю традиціям та небажанням здійснювати перетворення?
 - а) демократично-ліберальний;
 - б) демократично-радикальний;
 - в) демократично-традиційний;
 - г) демократично-консервативний.
4. Назвіть засновника цивілізаційного підходу до типологізації держав, який виділив 21 цивілізацію, що відрізняються спільністю культурних, економічних, географічних, релігійних та інших ознак:
 - а) К. Маркс;
 - б) А. Тойнбі;
 - в) Г. Спенсер;
 - г) Дж. Фрезер.

5. Назвіть підставу, за якою формується персональний склад Верховної Ради України:

- а) отримання посади в спадок;
- б) призначення;
- в) вибори;
- г) входження до складу за посадою.

6. Яка особливість державної влади характеризується юридичним обґрунтуванням, визнанням народом країни, а також світовою спільнотою?

- а) верховенство;
- б) легітимність;
- в) публічність;
- г) суверенність.

7. Яке поняття не входить до складових елементів державного устрою?

- а) форма державного правління;
- б) форма державних органів;
- в) форма територіального устрою;
- г) політичний режим.

8. За якої форми правління державна влада повністю або частково зосереджується в руках одноосібного глави держави і передається у спадок?

- а) президентська республіка;
- б) федерація;
- в) парламентська республіка;
- г) монархія.

9. Який термін характеризує особу, яка не є громадянином держави, у якій знаходиться, а є громадянином іншої держави?

- а) іноземець;
- б) апатрид;
- в) біпатрид;
- г) біженець.

10. Термін «піддані» застосовується до населення:

- а) унітарної держави;
- б) федерації;
- в) республіки;
- г) монархії

11. Що не є ознакою правової держави?

- а) існування ієрархічно побудованої партійно-державної еліти;
- б) закріплення прав і свобод особи;
- в) верховенство закону в усіх сферах життя суспільства;
- г) ефективна діяльність правоохоронних органів.

12. Яку функцію не виконують органи законодавчої влади?

- а) представницьку;
- б) контрольну;
- в) правосуддя;
- г) законодавчу.

13. Прихильники якої теорії походження держави прагнуть довести, що головною причиною виникнення держави, є зростання народонаселення?

- а) класової теорії;
- б) теорії географічного детермінізму;
- в) демографічної теорії;
- г) теорії насильства.

Практичні завдання:

Умови: визначить форму держави; знайдіть до трьох аргументів на користь чи порушення народовладдя в описаній у завданні державі; оцінити рівень гарантій прав і свобод людини в цій державі.

Завдання 1. У цій державі парламент обирається населенням на 4 роки. Парламент приймає закони і обирає Президента на 4 роки. Президент має повноваження глави держави. Парламент призначає виконавчий орган – Кабінет Міністрів. Цей центральний орган має повноваження в питаннях фінансів, освіти, оборони, зовнішньої політики. Решта державних повноважень належить органам 7 земель держави, в кожній землі є законодавчі і виконавчі органи. Усі представницькі органи формуються народом на основі вільного волевиявлення, права і свободи громадян записані в конституції країни, гарантуються і дотримуються.

Завдання 2. На чолі держави – Емір, який займає цю посаду спадково. Вищий орган виконавчої влади – Уряд призначається і відправляється у відставку Парламентом. Вибори парламенту – вільні, рівні, кожні 5 років. Права громадян гарантовано конституцією. Статус жінки в суспільстві дещо нижчий від статусу чоловіка. Країна поділяється на адміністративні одиниці, очолювані префектами, яких призначає Парламент.

Завдання 3. В країні посада президента довічно належить представнику єдиної партії, всі інші заборонено. Парламент формується з делегованих місцевими осередками правлячої партії представників. Держава має автономні утворення, що є наслідком захоплення і силового утримання частини території сусідніх держав. Кабінет міністрів призначається президентом і відповідає перед ним. Права і свободи громадян декларуються, але реально не дотримуються. Великі повноваження мають органи правоохоронні, репресивні органи держави. Все суспільне і економічне життя – під повним контролем правлячої партії.

Завдання 4. Країна складається з чотирьох суб'єктів об'єднання, у кожному є органи виконавчої влади і виборні законодавчі збори, що мають повноваження у сфері культури, економіки, соціального забезпечення та туризму. Главою держави є король. Законодавча влада належить двопалатному парламенту, Верхня палата якого формується представниками чотирьох суб'єктів об'єднання, а нижня – формується шляхом загальнонаціональних виборів кожні 6 років. Король призначає Кабінет міністрів держави, той відповідає перед ним. Права і свободи громадян гарантовано конституцією, вільно діють різноманітні політичні партії і організації.

Завдання 5. Це союз незалежних держав, що заради досягнення спільної економічної та політичної мети проголосили утворення об'єднаної держави. Утворено спільні органи, проте рішення яких для держав-членів об'єднання не є обов'язковим. В кожній державі править президент, що захопив владу шляхом перевороту і потім «переміг» на непрозорих і нечесних виборах. Він спирається на групу впливових землевласників і банкірів. Представництво народу у владі обмежено, парламент має дорадчі функції і члени обираються лише з кандидатів, схвалених особисто президентом.

ТЕМА 2. ОСНОВИ ТЕОРІЇ ПРАВА. ПРАВОВІ ВІДНОСИНИ

Загальні правила поведінки людини. Види соціальних норм. Право та його ознаки. Функції права. Джерела (форми) права. Система права. Нормативно-правові акти та їх види. Систематизація правових актів. Правовідносини: поняття, суб'єкти, об'єкти, зміст.

Питання для самоконтролю:

1. Місце і роль права в системі соціальних норм.
2. Загальна характеристика основних галузей права.
3. Реалізація норм права.
4. Правова норма: поняття, структура.
5. Походження і розвиток права.
6. Співвідношення об'єктивного і суб'єктивного права.
7. Правові пам'ятки українського народу.
8. Основні сучасні концепції права.
9. Формування державно-правові думки в Україні.
10. Правові системи в сучасному світі.

Тестові завдання:

У кожному питанні виберіть один з варіантів відповіді і вкажіть відповідну букву.

1. Особлива форма організації суспільства за допомогою спец. апарату управління, який захищає інтереси населення певної території -
 - а) держава;
 - б) суспільство;
 - в) право;
 - г) свобода.
2. Можливість держави самостійно розв'язувати всі питання свого внутрішнього життя та зовнішніх відносин -
 - а) суверенітет;
 - б) свобода;
 - в) право;
 - г) влада.
3. Здатність та важливість державних органів підпорядковувати поведінку й діяльність людей та об'єднань – це:

- а) суверенітет;
- б) свобода;
- в) право;
- г) влада.

4. Виберіть елементи характеристики держави:

- а) форма державного правління;
- б) форма державного устрою;
- в) державно-правовий режим;
- г) форма державних органів.

5. Оберіть форми правління:

- а) монархії;
- б) республіки;
- в) демократичні;
- г) складні.

6. Оберіть види республік:

- а) президентська;
- б) парламентська;
- в) змішана;
- г) складна.

7. Види монархій:

- а) абсолютні;
- б) обмежені;
- в) прості;
- г) складні.

8. Форми державного устрою:

- а) абсолютні;
- б) обмежені;
- в) прості;
- г) складні.

9. Складні держави:

- а) імперії;
- б) федерації;
- в) конфедерації;
- г) республіки.

10. Форми антидемократичного режиму:

- а) тоталітарний;
- б) деспотія;
- в) авторитаризм;
- г) монархії.

11. Який вид джерел права діє в англо-саксонській системі, а не в Україні?

- а) правовий прецедент;
- б) нормативно-правовий акт;
- в) нормативно-правовий договір;
- г) міжнародно-правовий акт.

12. Система загальнообов'язкових, формально визначених норм, правил поведінки, що встановлюється, підтримується державою та регулюють важливі суспільні відносини -

- а) об'єктивне право;
- б) суб'єктивне право;
- в) правовий прецедент;
- г) інститут права.

Практичні завдання:

Завдання 1. Як ви знаєте, предметом регулювання сукупності норм, що складають галузь права, є певний вид суспільних відносин. Визначте, нормами якої галузі права регулюються відносини, в які вступають:

- держава і громадянин;
- держава й політична партія;
- продавець і покупець у магазині;
- аграрна фірма-виробник та підприємство — споживач продукції;
- платник податків фізична особа-підприємець і податкова інспекція
- пенсіонер за віком Петренко і Управління Пенсійного фонду в районі, де проживає Петренко;
- власник підприємства і працівник цього ж підприємства;
- син та батько;
- особа, яка вчинила злочин, і суд, що розглядає справу про вчинення злочину.

Завдання 2. Надайте коментарі таким ситуаціям:

1. Громадянин Н. прийшов до магазину «Електроніка» і звернувся до продавця В. з проханням допомогти вибрати персональний комп'ютер. Отримавши консультацію, він сплатив 4500 грн. та забрав придбаний товар.

2. У м. Біла Церква Київської області відкрився новий районний палац реєстрації актів цивільного стану (РАЦС). Першими зареєстрували свій шлюб Марія Д. та Петро Т. Після реєстрації на них чекала приємна несподіванка: голова районної державної адміністрації вручив молодятam подарунок – телевізор.

3. Загальноосвітня школа м. Львова уклала угоду з фірмою «Місторемонт» про виконання ремонту в трьох класах школи. Через два місяці фірма здійснила запланований ремонт, а школа сплатила за договором зазначену суму.

4. Власник дачі уклав договір з будівельною фірмою щодо її ремонту. Ремонт було виконано протягом трьох місяців, і власник сплатив гроші готівкою.

5. У сім'ї В. народилася трійня. У зв'язку з цим обласна державна адміністрація надала сім'ї квартиру (раніше сім'я її винаймала), а адміністрація фірми, де працює мати, подарувала пральну машину та набори для немовлят.

6. Громадянин К. уклав договір з банком «Аваль» про отримання кредиту для придбання автомобіля. Після укладення договору та отримання грошей він купив автомобіль в автосалоні «Укравто».

7. Громадянин А. позичив громадянину Б. п'ятсот гривень.
8. Між трудовим колективом та керівництвом підприємства укладений колективний трудовий договір.
9. Громадянин В. був затриманий поліцією під час спроби викрасти автомобіль.
10. Громадянин Петренко взяв кредит в Банку «Піраміда» — 5000 грн. на місяць під 25 % річних.

ТЕМА 3. ПРАВОВА ПОВЕДІНКА ПРАВОПОРУШЕННЯ І ЮРИДИЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ

Поняття законності і правопорядку. Правомірна поведінка. Правопорушення: поняття, види, ознаки і склад. Обставини, що виключають злочинність діяння і відповідальність за дії, які зовні схожі на правопорушення. Юридична відповідальність: поняття, принципи, функції та види.

Питання для самоконтролю:

1. Правове виховання як засіб підвищення рівня правосвідомості та правової культури.
2. Обставини, що виключають юридичну відповідальність.
3. Алкоголізм, наркоманія, токсикоманія і правопорушення.
4. Злочин і покарання. Світовий досвід.
5. Юридична відповідальність неповнолітніх.
6. Аргументи «за і проти» смертної страти.
7. Законність, правопорядок та державна дисципліна.
8. Правосвідомість і правова культура.

Тестові завдання:

У кожному питанні виберіть один з варіантів відповіді і вкажіть відповідну букву.

1. Що слугує фактичною підставою юридичної відповідальності?
 - а) склад правопорушення;
 - б) наявність відповідної норми права;
 - в) рішення суду;
 - г) затримання правопорушника.
2. Яка з обставин виключає протиправність діяння?
 - а) крайня необхідність;
 - б) вчинення правопорушення у стані сп'яніння;
 - в) вчинення правопорушення однією особою;
 - г) усвідомлення особою протиправності свого діяння.
3. Як називають протиправне діяння, що спричиняє юридичну відповідальність?
 - а) юридичний факт;
 - б) юридичний вчинок;
 - в) правопорушення;

г) неправомірна поведінка.

4. Як називають конкретні життєві обставини, за яких виникають, змінюються або припиняються правовідносини?

а) об'єкти правовідносин;

б) закони;

в) юридичні факти;

г) правові акти.

5. Це суспільно шкідливе діяння (у формі дії або бездіяльності) дієздатного суб'єкта, що суперечить вимогам правових норм.

а) злочин;

б) вчинок;

в) правопорушення;

г) немає правильної відповіді.

6. Зовнішня сторона правопорушення, саме протиправне діяння, шкідливий результат, що настав унаслідок цього, і причинний зв'язок між діянням та його результатом:

а) об'єктивна сторона;

б) суб'єктивна сторона;

в) об'єкт;

г) суб'єкт.

7. Внутрішня сторона правопорушення, яка характеризується наявністю вини, тобто психічним ставленням особи до свого вчинку та його наслідків.

а) об'єктивна сторона;

б) суб'єктивна сторона;

в) об'єкт;

г) суб'єкт.

8. Суспільні відносини, які охороняються правом. Ними можуть бути майнові, трудові, політичні та інші права й інтереси суб'єктів права, державний і суспільний лад, стан навколишнього середовища, життя, честь, гідність, здоров'я людини;

а) об'єктивна сторона;

б) суб'єктивна сторона;

в) об'єкт;

г) суб'єкт.

9. Фізичні особи, які мають деліктоздатність, тобто можуть нести юридичну відповідальність

а) об'єктивна сторона;

б) суб'єктивна сторона;

в) об'єкт;

г) суб'єкт.

10. Три підлітки – 14, 15 і 16 років – увечері зупинили перехожого і відібрали в нього гаманець. У цьому випадку настає відповідальність:

а) цивільна;

б) адміністративна;

в) кримінальна;

г) дисциплінарна.

11. Запізнення працівника на роботу має наслідком відповідальність:

- а) цивільну;
- б) кримінальну;
- в) адміністративну;
- г) дисциплінарну.

12. Обов'язок людини зазнати певних обмежень у разі вчинення правопорушення – це:

- а) правова норма;
- б) державне регулювання суспільних відносин;
- в) помста;
- г) юридична відповідальність.

13. Чим злочин відрізняється від проступку?

- а) ступенем суспільної небезпеки;
- б) суворістю покарання;
- в) мірою громадського осуду;
- г) кількістю учасників.

14. Що з перерахованого нижче є прикладом правопорушення?

- а) громадянин С. не поступився місцем у громадському транспорті вагітній жінці;
- б) громадянин С. поцупив річ у громадянина Т.;
- в) громадянин С. відмовився аплодувати виконавцеві музичного твору;
- г) Громадянин С. запізнився на театральну виставу.

15. Яке слово пропущене в тексті?

Ознакою правопорушення буде того, хто його вчинив, у формі умислу чи необережності.

- а) вина;
- б) шкода;
- в) дія;
- г) відповідальність.

Практичні завдання:

Завдання 1. Проаналізувати наведені ситуації. Використовуючі набуті знання та нормативні акти, визначте, про яку правову поведінку йдеться (правомірну чи неправомірну); визначте вид цієї поведінки за сферою суспільних відносин, яку регулює певна галузь права. Учитель може на власний розсуд обрати відповідні ситуації для розподілення серед груп.

1) Громадянин П. зайняв у громадянина С. 300 грн строком на один місяць, проте повернув гроші із запізненням на два дні.

2) Учень восьмого класу Н. 14 років, проїхав у трамваї без квитка і був затриманий контролером.

3) Народний депутат О. через порушення вимог несумісності втратив депутатський мандат.

4) Слюсар приватного підприємства Ф. без поважних причин запізнився на роботу на 2 год 40 хв.

5) Громадянин К. купив у магазині годинник, але наступного дня повернув його до магазину через те, що передумав його купувати.

6) Житель села «Джерельне» посварився із сусідом і зруйнував власним трактором сусідський сарай вартістю 15 тис. грн.

7) Директор школи не використала повністю щорічну відпустку і отримала за це грошову компенсацію

8) Приватне підприємство «НафнафНафта» через аварію на трубопроводі забруднило навколишню територію.

9) Потяг Харків—Київ запізнився на дві години і громадянка П. через це не встигла на свій літак до Німеччини.

10) Громадянин К. 12 років, катався у дворі на велосипеді, не впорався з керуванням та прошкодив авто «Ауді», що належит громадянину С.

11) Подружжя Р. 18 років та К. 17 років, розлучилися через місяць спільного життя в шлюбі.

12) Через недовіру до Голови Обласної державної адміністрації, яку висловила кваліфікаційна більшість обласної ради, наказом Президента України його було відправлено у відставку.

13) Продавець продовольчого ринку «Три товстуні» Л. «обрахувала» покупця на 17 грн через навмисно пошкоджені ваги.

14) Жителі села Караванське Г. та К. ловили рибу сіткою під час забороненого періоду для рибного лову.

15) Громадянин Д. продав квартиру, яку йому заповів дідусь.

16) Хлопці Рома Л. 15 років та Василь К. 16 років були затримані працівниками міліції під час паління в тамбурі потягу.

17) Гончар із села Циркуни В. ліпить горшки та продає їх на ринку.

18) Громадянин К. після закінчення школи уклав договір із Фінансово-юридичним коледжем про навчання за контрактом за спеціальністю аудит.

19) Іноземця А. Шагі-Заде через порушення правил проживання в Україні видворили за межі країни.

20) Приватний підприємець Л. недоплатив державі податків у розмірі 320 грн.

21) Громадянин К. пішов служити за контрактом до лав Збройних Сил України.

22) Учень 5 класу прогуляв уроки, відвідавши кінотеатр.

23) Марія Д. 13 років знялася в серіалі «Маргарита».

24) Богдан М. 16 років та Павло В. 17 років у нетверезому вигляді влаштували бійку на вулиці й завдали перехожому — громадянину Сирії Ахмету К. легкі тілесні ушкодження обличчя.

Завдання 2. Проаналізуйте наведені приклади правопорушень та охарактеризуйте елементи складу кожного. Для цього використовуйте витяги з нормативно-правових актів:

1) Двоє учнів 11 класу Сашко 16 років та Петро 17 років із метою заробити гроші для купівлі нових мобільних телефонів вночі викрали 30 метрів мідного кабелю на залізниці, що спричинило зупинку руху потягів на цій ділянці залізниці на 6 год.

2) Громадянин П. керуючи власним авто потрапив у дорожньо-транспортну пригоду, через що його авто та авто громадянина Г. були трохи пошкоджені. Оскільки громадянин П. вважав, що є невинуватим у ДТП, він поїхав додому, не дочекавшись інспекторів ДАІ, бо дуже проспівав на день народження дружини.

3) Студентки М. та С. будучи напідпитку почали сваритися у міському парку відпочинку. Коли пенсіонер Л. зробив їм зауваження, вони образили його честь і гідність нецензурними словами.

4) Школярі Павло 14 років та Євген 12 років увечері розмальовували фарбою з балончиків трамвай 26 маршруту, але були затримані «на гарячому».

5) Пенсіонер С. з метою економити гроші на сплату комунальних послугах змінив схему підводу електроструму до своєї оселі так, що б обминути електролічильник. Проте вже за місяць контролери «Обленерго» його викрили.

6) Денис та Петро, 16-річні студенти спортучилища, на спір із своїми друзями відірвали чотири слухавки у таксофонів на вулиці Зеленій.

7) Житель Луганська Ш. пообіцяв жителю Харкова громадянину Д., що допоможе йому дешево купити ноутбук, на що той передав йому 2, 5 тис грн. Ці гроші громадянин Ш. витратив на поїздку на відпочинок до Криму.

8) Троє підлітків Микола 15 років, Анатолій 16 років та Андрій 17 років в електропотязі відмовилися сплатити за проїзд, а коли контролер почав вимагати заплатити штраф, вони влаштували з ним бійку. Контролер зазнав легких тілесних ушкоджень.

9) Раніше судимий за крадіжки громадянин Ц. придбав іграшковий пістолет, дуже схожий на справжній, та ввечері чекав перехожих у темному підземному переході. Коли громадянка В. поверталась ввечері додому, він наставив на неї «зброю» та вимагав віддати гроші та мобільний телефон, що вона і зробила.

10) Громадянка П. власниця червоного автомобіля «Мерседес» не впоралася з керуванням на перехресті та збила бетонний стовб, на якому був ліхтар освітлення. Сама жінка-водій не зазнала ушкоджень через подушки безпеки, вміщену в автомобілі.

11) Коли студентка М. ввечері йшла вулицею, двоє підлітків Мишко 17 років та Богдан 16 років, підїхали до неї на мопеді, зірвали з її плеча сумочку, де було лише 70 грн, та швидко зникли.

12) Фермер села «Нова перемога» Г. помітив, що в нього зникає сіно, яке він зберігав поблизу ферми в великій копиці. Одного разу ввечері він відправився перевірити сіно та побачив жителів сусіднього села, ніде не працюючих громадян Л. та О., які грузили його сіно до автомобільного причепу. Коли господар зробив їм зауваження, вони облаяли його, кинули в сіно недопалки цигарок та поїхали. Сіно загорілося. Вартість завданих фермерові збитків склала 6 тис. грн.

ТЕМА 4. ОСНОВИ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

Конституційне право, його особливості та місце в системі законодавства. Загальні засади конституційного ладу України. Народовладдя в Україні та форми його здійснення. Громадянство України як один з інститутів Конституційного права. Конституційні права, свободи та обов'язки громадян України.

Питання для самоконтролю:

1. Історичні передумови розвитку конституційного процесу в Україні.
2. Державна символіка України.
3. Система органів державної влади в Україні
4. Виборна система та виборчий процес в Україні.
5. Порядок обрання та повноваження Президента України.
6. Порядок формування та повноваження Верховної Ради України.
7. Порядок формування та повноваження Кабінету Міністрів України.
8. Конституційний статус державної мови і мов національних меншин в Україні.
9. Права людини і громадянина: етапи розвитку та становлення.
10. Права і свободи людини і громадянина в Україні.
11. Конституційні права, свободи та обов'язки громадян України, гарантії їх дотримання.
12. Територіальний устрій України.
13. Загальна характеристика системи органів державної влади.

Тестові завдання:

У кожному питанні виберіть один з варіантів відповіді і вкажіть відповідну букву.

1. Фундаментальна галузь національного права ,являє собою сукупність правових норм ,принципів і норм конституції, які закріплюють основи політичної та економічної організації суспільства, форму держави, основи правового статусу людини і громадянина – це
 - а) адміністративне право;
 - б) цивільне право;
 - в) конституційне право;
 - г) кримінальне право.
2. Конституційне право України відноситься до якої галузі права?
 - а) приватне;
 - б) публічне;
 - в) романо-германське;
 - г) англо-саксонське.
3. Предмет конституційного права України – це відносини:
 - а) засади народовладдя;
 - б) устрій держави;
 - в) функціонування держави;
 - г) особисті немайнові відносини.
4. Конституційні принципи це -
 - а) правова держава;

- б) поділ державної влади;
- в) верховенство права;
- г) дискримінація.

5. Загальнообов'язкові правила поведінки, що встановлюються чи санкціонуються державою з метою охорони і регулювання певних суспільних відносин, що здійснюються через права і обов'язки та забезпечуються державним примусом – це

- а) предмет конституційного права;
- б) принципи конституційного права;
- в) норми конституційного права;
- г) елементи системи конституційного права.

6. Певна система конституційно-правових норм, що регулюють однорідні та взаємопов'язані суспільні відносини, і утворюють відповідно самостійну групу:

- а) конституційні норми;
- б) предмет конституційного права;
- в) інститут конституційного права;
- г) принципи конституційного права.

7. За предметом слід виділяти інститут

- а) парламентаризму;
- б) виконавчої влади;
- в) судової влади;
- г) шлюб та родина.

8. Система джерел конституційного права України:

- а) Конституція України;
- б) Закони України;
- в) Міжнародні договори;
- г) звичаї, традиції.

9. Система правових норм певної держави, яка приймається в особливому порядку, має найвищу юридичну силу і регулює найбільш важливі суспільні відносини в сфері організації та функціонування органів державної влади, державно-територіального устрою та правового статусу людини і громадянина:

- а) судовий прецедент;
- б) конституційний звичай;
- в) конституція;
- г) референдум.

10. Юридичні властивості Конституції України:

- а) основний закон держави;
- б) є юридичною базою законодавства;
- в) має вищу юридичну силу спільну з указами президента;
- г) пряма дія норм.

11. Функції Конституції

- а) політична;
- б) юридична;

в) превентивна;

г) установча.

12. Конституція України була прийнята:

а) 8 червня 1999;

б) 18 липня 1991;

в) 24 серпня 1990;

г) 28 червня 1996.

13. Державна влада в Україні здійснюється на засадах її поділу на:

а) законодавчу;

б) виконавчу;

в) президентську;

г) судову.

14. Єдиним органом законодавчої влади є:

а) верховна рада;

б) кабінет міністрів;

в) президент;

г) преамбула.

15. Главою держави є:

а) верховна рада;

б) кабінет міністрів;

в) президент;

г) депутати.

16. Вищим органом виконавчої влади є:

а) верховна рада;

б) президент;

в) конституційний суд;

г) кабінет міністрів.

17. Рішення які встановлюють конституційнісь законів та інших прправових актів Верховної Ради України, актів Президента України, актів Кабінету Міністрів України, подається офіційне тлумачення Конституції та законів Украни:

а) нормативно-правовий акт;

б) судовий прецедент;

в) рішення Конституційного суду України;

г) конституційний звичай.

18. Конституція України складається:

а) преамбули;

б) розділів;

в) статей;

г) прецедентів.

19. Політико-правова категорія, яка опосередковує місце і роль конституції у правовій системі, суспільстві і державі, що знаходить вияв у її верховенстві та характері впливу на суспільні відносини:

а) суверенітет;

б) конституціоналізм;

- в) народовладдя;
- г) референдум.

20. Система суспільних відносин, передбачених і гарантованих Конституцією і законами України, прийнятими на її основі і відповідно до неї:

- а) конституціоналізм;
- б) конституційний лад України;
- в) суверенітет;
- г) народовладдя.

21. Верховенство держави на своїй території і незалежність у міжнародних відносинах:

- а) народовладдя;
- б) референдум;
- в) державний суверенітет;
- г) конституційний лад.

22. Широка й активна участь громадян в управлінні справами держави і суспільства та створення найсприятливіших умов для надання всієї повноти влади народу:

- а) референдум;
- б) народовладдя;
- в) виборче право;
- г) абсентеїзм.

23. Відповідно до Конституції України носієм суверенітету і єдиним джерелом влади є:

- а) президент;
- б) уряд;
- в) парламент;
- г) народ.

24. Народовладдя в Україні здійснюється в двох формах:

- а) прямої демократії;
- б) всеукраїнський референдум;
- в) виборча система;
- г) представницької демократії.

25. Народ виражає свою волю у визначених Конституцією і законами процесуальних формах:

- а) виборча система;
- б) суб'єктивне виборче право;
- в) пряма демократія;
- г) представницька демократія.

26. Народ виражає свою волю через представників, яких народ обирає до органів державної влади та органів місцевого самоврядування:

- а) референдум;
- б) абсентеїзм;
- в) представницька демократія;
- г) виборча система.

27. Голосування населення всієї держави або певно його частини з метою вирішення найважливіших питань державного і суспільного життя:

- а) народовладдя;
- б) виборчий процес;
- в) суверенітет;
- г) референдум.

28. призначення всеукраїнського референдуму щодо зміни території України здійснюється постановою:

- а) президента;
- б) уряду;
- в) верховної ради;
- г) омбудсмена.

29. Всеукраїнський референдум за народною ініціативою проголошується:

- а) урядом;
- б) верховною радою;
- в) президентом;
- г) головою виборчої комісії.

Практичні завдання:

Завдання 1. Виправте «помилки» у наведених нижче витягах із Конституції та законів України

1. До призовних дільниць щороку протягом січня – червня приписуються допризовники, яким у рік приписки виповнюється 16 років.

2. У третю чергу право на спадкування за законом мають рідні дядько та тітка спадкодавця, його баба та дід як з боку батька, так і з боку матері.

3. Засновниками молодіжних громадських організацій можуть бути лише громадяни України, які досягли 18-річного віку.

4. Міністр оборони України, Міністр закордонних справ України призначаються Президентом України за поданням Прем'єр-міністра України.

5. Готування до злочину невеликої або середньої тяжкості не тягне за собою кримінальної відповідальності.

6. У кримінальному провадженні допит неповнолітньої особи не може продовжуватися без перерви понад дві години, а загалом – понад чотири години на день.

7. До вимог про спростування недостовірної інформації, поміщеної у засобах масової інформації, застосовується позовна давність у шість місяців.

8. Кабінет Міністрів України є центральним органом у системі органів контролю-наглядової влади.

Завдання 2. Додайте пропущене до наведених нижче витягів із Конституції та законів України

1. Цивільну дієздатність має фізична особа, яка
та може .

2. Обвинувачення не може ґрунтуватися на доказах, .

3. Кабінет Міністрів України відповідальний перед

- , підконтрольний і підзвітний
4. Актами Верховної Ради України є закони, постанови,
 5. Особа не несе відповідальності за відмову
щодо , , коло яких
 6. Призначення на посаду та звільнення з посади за поданням
Голови Служби безпеки України належить до повноважень
 7. Об'єктами суміжних прав є
 8. Місцевими загальними судами є

ТЕМА 5. ОСНОВИ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА

Цивільне право України: поняття, предмет правового регулювання та система. Цивільно-правові відносини та їх елементи. Суб'єкти цивільно-правових відносин. Об'єкти цивільно-правових відносин. Поняття, види та форма правочинів. Представництво і довіреність.

Питання для самоконтролю:

1. Цивільно-правові договори: поняття і види.
2. Цивільно-правова відповідальність: поняття, види та підстави.
3. Особисті немайнові права громадянина
4. Окремі види цивільно-правових договорів.
5. Конкуренція і її значення для розвитку ринкових відносин на Україні.
6. Підприємництво в Україні.
7. Цінні папери і їх обіг.
8. Авторське право.
9. Спадкове право в Україні і закордоном.

Тестові завдання:

У кожному питанні виберіть один з варіантів відповіді і вкажіть відповідну букву.

1. Одна з провідних галузей національного права України, що являє собою сукупність норм права, що регулюють майнові і особисті немайнові відносини, які складаються в суспільстві між фізичними та юридичними особами й іншими соціальними утвореннями на засадах юридичної рівності сторін:

- а) цивільне право;
- б) конституційне право;
- в) трудове право;
- г) кримінальне право.

2. Цивільне законодавство не застосовується до:

- а) спадщини;
- б) розірвання шлюбу;
- в) бюджетних відносин;
- г) призначення опікуна.

3. Особливу частину цивільного права складають норми права, які регулюють окремі групи спеціальних цивільно-правових відносин:

- а) право на труд;
- б) право інтелектуальної власності;
- в) право на страйк;
- г) право на відпочинок.

4. Міра необхідної поведінки зобов'язаної особи, яку вимагає від неї уповноважена особа з метою задоволення своїх інтересів це:

- а) суб'єктивний цивільний обов'язок;
- б) зміст суб'єктивного права;
- в) зміст цивільних правовідносин;
- г) суб'єкт цивільних правовідносин.

5. Майнові цивільно-правові відносини це:

- а) правовідносини з приводу доказу авторства на мистецький витвір;
- б) правовідносини з приводу відстоювання гідності;
- в) правовідносини з приводу оформлення опікунства;
- г) передача майна однією особою іншій у порядку спадкування;

6. Цивільно-правові відносини, за яких уповноваженому суб'єкту протистоїть конкретно визначена особа, яка повинна здійснити уповноваженому суб'єкту певні дії:

- а) майнові;
- б) немайнові;
- в) абсолютні;
- г) відносні.

7. Правовідносини, об'єктом яких є виконання відповідних зобов'язань:

- а) абсолютні;
- б) відносні;
- в) зобов'язальні;
- г) речові.

8. Правові відносини, в основу яких покладено дію цивільно-правових норм, спрямованих на регулювання майнових та особистих немайнових відносин між їх учасниками:

- а) регулятивні;
- б) охоронні;
- в) зобов'язальні;
- г) речові.

9. Дія особи, спрямована на набуття, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків:

- а) юридичний факт;
- б) правочин;
- в) юридичні дії;
- г) юридичні події.

10. Специфічними об'єктами цивільних прав є:

- а) свобода та особиста недоторканість;
- б) наукові твори;

- в) цінні папери;
- г) товарні знаки.

11. Контроль за випуском та обігом цінних паперів в Україні здійснюють:

- а) Національний банк України;
- б) Казначейство;
- в) Фінансові установи;
- г) Міністерство фінансів.

12. Ознака правочину, яка вказує на його правомірну дію, що не може суперечити закону, інакше він не буде дійсним:

- а) відкритість;
- б) правомірність;
- в) результативність;
- г) лояльність.

13. Форма правочину, яка означає, що його зміст зафіксований в одному або кількох документах, у розписці, листах, телеграмах, якими обмінялися сторони, або воля сторін виражена за допомогою телеграфного, електронного або іншого технічного засобу зв'язку:

- а) письмова;
- б) усна;
- в) відкрита;
- г) доступна.

14. Правочин, що був оспорений в суді називається:

- а) нікчемний правочин;
- б) недійсний правочин;
- в) анульований правочин;
- г) заперечний правочин.

15. Нікчемними є правочини:

- а) завірені нотаріусом;
- б) правочини, що порушують публічний порядок;
- в) правочини, що підтверджують відносини між нерезидентами;
- г) правочини, що підтверджують відносини між юридичною та фізичною особою.

16. Правочин, що підтверджує дію однієї сторони, яка може бути представлена однією або кількома особами:

- а) двосторонні;
- б) оплатні;
- в) односторонні;
- г) безоплатні.

17. Правочини, які вступають у дію негайно і припиняються внаслідок повного виконання:

- а) безстрокові;
- б) оплатні;
- в) односторонні;
- г) каузальні.

18. Правочини, в яких визначена мета їх вчинення:

- а) безстрокові;
- б) оплатні;
- в) односторонні;
- г) каузальні.

19. Правочини, що є дійсними не відразу після досягнення сторонами згоди, а після вчинення фактичної дії:

- а) безстрокові;
- б) реальні;
- в) односторонні;
- г) каузальні.

20. Особа, яка постійно та самостійно виступає представником від імені підприємців при укладенні ними договорів у сфері підприємницької діяльності:

- а) нотаріус;
- б) суддя;
- в) комерційний представник;
- г) судовий пристав.

21. Письмовий документ, що видається однією особою іншій для представництва перед третіми особами:

- а) заповіт;
- б) договір дарування;
- в) договір застави;
- г) довіреність.

22. Довіреність на вчинення широкого кола різноманітних правочинів та інших юридичних дій:

- а) спеціальна;
- б) генеральна;
- в) разова;
- г) преміальна.

23. Довіреність на вчинення однорідних правочинів чи інших юридичних дій у певній сфері:

- а) спеціальна;
- б) генеральна;
- в) разова;
- г) преміальна.

24. Довіреність на вчинення чітко визначеного правочину чи іншої дії:

- а) спеціальна;
- б) генеральна;
- в) разова;
- г) преміальна.

25. Представництво за довіреністю припиняється у разі:

- а) стихійного лиха;
- б) зміни громадянства представника;
- в) набуття повноважень за іншою довіреністю;

г) відмови представника від вчинення дій, що були визначені довіреністю.

Практичні завдання:

Завдання 1. Попов на підставі домовленості з родичем Єгоровим передав останньому у користування за довіреністю автомобіль строком на один рік. Через рік Попов оформив на ім'я Єгорова нову довіреність, а потім продовжив її ще на три роки. Таким чином, автомобіль знаходився у Єгорова протягом п'яти років. Через п'ять років Попов пред'явив позов до Єгорова про повернення автомобіля, вказуючи, що повернути його в добровільному порядку відповідач відмовляється. Єгоров позову не визнав і пояснив, що автомобіль фактично належить йому, а не Попову. За словами відповідача вони домовилися про його купівлю-продаж, а оскільки коштів на переоформлення автомобіля у Єгорова не вистачало, вирішили, що Єгоров до накопичення необхідної суми буде користуватися автомобілем за довіреністю, а Попов не буде висувати жодних претензій з цього приводу. Також Єгоров стверджував, що він передав Попову як оплату за авто 37300 грн. На підтвердження того, що він сплатив Попову 37300 грн, Єгоров представив у суді розписку, у якій стверджувалось, що Єгоров повернув Попову позичені 37 300 грн. Єгоров просив визнати за ним право власності на автомобіль.

Чи можна визнати Єгорова власником автомобіля чи автомобіль підлягає поверненню Попову? З якого моменту виникає право власності у набувача за договором? Яка із сторін несе ризик випадкової загибелі речі? Яке рішення повинен винести суд?

Завдання 2. За договором купівлі-продажу мале підприємство «Агва» придбало у ТОВ «Вікторія» партію товару. При укладенні договору було передбачено, що покупець повинен забрати товар 1 липня, а він прибув за ним тільки 3 липня і з'ясував, що під час грози 2 липня в склад попала блискавка, і товар згорів. Покупець пред'явив позов до продавця про надання йому тієї ж кількості і якості товару та відшкодування збитків.

Як має бути вирішена справа? Які наслідки настануть у тому випадку, якщо товар було відібрано та розміщено у окремому складі?

Завдання 3. У 2009 р. Коваленко успадкувала після смерті батька третину двоповерхового будинку в м. Люботин та вирішила її продати. Оскільки бажаючих купити частку не знайшлося, справа з продажем затягнулася. Тим часом інші спадкоємці, які проживали в цьому будинку, подали до суду позов про стягнення з Коваленко частини витрат, які вони понесли у зв'язку з утриманням будинку. Своєю вимогу вони мотивували тим, що Коваленко не сплачує комунальних платежів, які нараховуються за користування будинком. Коваленко проти позову заперечувала, вказуючи на те, що раз вона в успадкованому будинку не проживає, то і не повинна платити за ті послуги, які не отримувала. Відповідачка вказала, що в неї є інше житло, в якому вона мешкає, і за обслуговування якого вона вчасно сплачує комунальні платежі.

Яким чином повинна бути вирішена суперечка? Чи може бути накладене стягнення на житловий будинок (або його частину) за несплату комунальних платежів, якщо власники даного будинку відмовляються їх сплатити?

Завдання 4. До стада фермерського господарства Стецька пристала бездоглядна корова. Через місяць вона отелилася, а через 6 місяців фермер Стецько вирішив її продати. Під час продажу з'явився власник корови Петренко, який наполягав на поверненні корови і теляти. Фермер Стецько проти цього заперечував, вважаючи що через 6 місяців він став власником і корови, і теляти. **Як повинна бути вирішена справа?**

Завдання 5. Подружжя Кирилових під час перебування у шлюбі придбало квартиру, меблі, автомобіль, гараж, холодильник та телевізор. При розірванні шлюбу чоловік вимагав розділити майно та залишити йому квартиру, автомобіль та гараж, інше залишити відповідачці, оскільки він повністю утримував і дітей, і дружину, яка після одруження ніде не працювала. **Яким чином повинна бути вирішена справа?**

Завдання 6. Мешканці 48-квартирного будинку приватизували квартири, котрі вони наймали. Потім було створено об'єднання співвласників багатоквартирного будинку.

Чи можуть вони вважатися власниками всього будинку? Яке майно перебуває у спільній сумісній власності співвласників, а яке – у спільній частковій? Чи можливе виділення частки в натурі у спільній сумісній власності при відчуженні приміщення в жилу будинку?

Завдання 7. До вступу в шлюб Дмитро на праві власності мав будинок із трьох кімнат. Після реєстрації шлюбу він з дружиною проживав у цьому будинку, в якому за три роки: замінили дах, прибудували кухню та веранду, замінили підлогу, вікна та двері. При розірванні шлюбу Дмитро вимагав виключити будинок із майна, що підлягає поділу, оскільки він належить йому на праві приватної власності. Дружина наполягала на розподілі будинку, зауваживши, що перебудова проводилась і за її кошти, а вартість будинку після проведення ремонтних робіт зросла вдвічі. **Як необхідно вирішити спір?**

Завдання 8. Під час перебування в шлюбі подружжя Сіренків придбало автомобіль. У 2006 році в нотаріальній конторі був посвідчений договір дарування автомобіля дружині, а у липні 2007 року шлюб був розірваний. Чоловік продовжував користуватися автомобілем і після розірвання шлюбу, при цьому машина не була перереєстрована в органах ДАІ. Дружина Сіренка подала позовну заяву до суду про повернення автомобіля. Відповідач проти позову заперечував, вважаючи, що право власності на автомобіль у позивачки не виникло, оскільки автомобіль їй не передавався і є спільною власністю. Позивачка стверджувала, що оскільки договір був нотаріально посвідчений, то у неї виникло право власності на автомобіль.

Як має бути вирішений спір? Які види права власності можуть виникнути у подружжя?

Завдання 9. Брат та сестра Бусигіни пред'явили позов до свого вітчима Семенова про право на спадщину половини житлового будинку, що належав їхній померлій матері. Попереднє звернення до нотаріуса щодо спадщини результатів не дало. Нотаріус пояснив, що будинок зареєстрований на Семенова і без його згоди отримати спадщину Бусигіним не можна. Семенов такої згоди не дав. Більше того, Семенов пред'явив зустрічний позов, в якому просив суд визнати будинок його приватною власністю, оскільки під час придбання будинку його дружина, мати Бусигіних, не працювала вже кілька років, а займалась вихованням своїх неповнолітніх дітей і самостійних доходів не мала. До того ж на момент смерті мати Бусигіних вже не була дружиною Семенова, бо вони розірвали шлюб за три місяці до цього, а дітей Бусигіних він не всиновлював.

Як захистити майнові інтереси спадкоємців? Яким має бути рішення суду?

Завдання 10. За рішенням органу місцевого самоврядування земельна ділянка, яка належала на праві власності Овчаренку, підлягала вилученню для суспільних потреб. Овчаренку та його сім'ї в якості компенсації була запропонована квартира з оплатою вартості будинку та плодово-ягідних насаджень. Овчаренко з цією пропозицією не погодився і наполягав на будівництві нового житлового будинку на рівноцінній земельній ділянці. Представник органу місцевого самоврядування стверджував, що не має можливості побудувати новий будинок, оскільки відсутні будматеріали та кошти, а також, бракує вільних земельних ділянок для забудови. Представник органу місцевого самоврядування також повідомив: якщо Овчаренко не погодиться на пропозицію, то його будинок буде відключений від мережі енерго- та водопостачання. Овчаренко подав позовну заяву до суду. **Яке рішення повинен винести суд?**

Завдання 11. ТОВ «Фаїна» пред'явило командитному товариству «Петренко і К^о» вимогу про повернення комбайна «Дон-1500СК» або відшкодування збитків у сумі 27 тис. грн. При цьому ТОВ «Фаїна» зазначило, що з КТ «Петренко і К^о» був укладений договір найму комбайна зі строком повернення до 4 листопада 2007 року, але товариство сплатило плату за найм, а від повернення комбайна відмовилось. КТ «Петренко і К^о» пояснило, що комбайн був переданий його філії у місті Куп'янську, яка має свій розрахунковий рахунок, тому повинна нести самостійну майнову відповідальність. Окрім цього, керівник філії, отримавши комбайн, передав його за генеральною довіреністю своєму приятелю Цвігну, а сам зник. На цих підставах командитне товариство пояснювало, що позов треба пред'являти Цвігну. Натомість ТОВ «Фаїна» вимагало повернення товариством комбайна або відшкодування завданих збитків, а також, щоб господарський суд виніс рішення про припинення діяльності командитного товариства (банкрутство) внаслідок його неплатоспроможності.

Як ТОВ може захистити своє право власності? Чи може нести філія самостійну відповідальність? Хто повинен повернути комбайн і відшкодувати майнові збитки?

Завдання 12. При проведенні маневрових робіт на ділянці під'їзних шляхів заводу «Південмаш» трапилася аварія, в результаті якої згорів тепловоз цього заводу. При розслідуванні справи про порушення правил техніки безпеки було встановлено, що причиною аварії стало грубе порушення правил безпеки руху працівниками відділення залізниці. Завод в якості способу розрахунків вимагав від відділення залізниці передати йому один з недавно придбаних залізницею тепловозів аналогічної марки, а від запропонованої грошової компенсації відмовився, посилаючись на те, що в результаті аварії завод не може забезпечити нормальну виробничу діяльність. Після відмови залізниці в задоволенні претензії завод звернувся з позовом до господарського суду.

До якого виду майна належить тепловоз і який його правовий режим? Як має проводитись відшкодування шкоди машинобудівному заводу?

Завдання 13. Із стада агрофірми «Маяк» через перебування пастухів у стані сп'яніння зникло 20 голів великої рогатої худоби. Голова правління агрофірми Разін звернувся до РВВС із заявою про притягнення пастухів Колісника і Тягаря до відповідальності. Через 9 місяців з'ясувалося, що десять корів прибілося до стада кооперативу «Нива» (дві з них пастухи продали, решта прийнята на баланс кооперативу), п'ять корів знайшов фермер Домовитий, про що сповістив голову сільської ради, дві корови і бичок потонули на торфовищі, а двох коров з'їли вовки.

Зробіть аналіз вказаної ситуації. Хто повинен відшкодувати завдані збитки? Чи можна витребувати корів, що залишилися?

Завдання 14. На будмайданчику будівельної організації відбулася крадіжка будівельних матеріалів (цегла, цемент, дошки, вікна, двері, шифер). Досудовим слідством було встановлено, що крадіжку скоїли працівники організації, які частково використали будівельні матеріали при будівництві і ремонті власних будинків, а частину матеріалів продали. Будівельна організація звільнила працівників і вимагала повернення вкрадених матеріалів.

Як повинна бути вирішена справа? Чи можливо повернути речі, якщо їх не встигли використати?

Завдання 15. Іванов знайшов на смітнику пакет з документами (паспортом, свідоцтвом про одруження, посвідченням водія і технічним паспортом на ім'я Дорошенка). Зателефонувавши вказаній в документах особі, він став вимагати оплати за повернення документів. Дорошенко відмовився платити і звернувся із заявою в міліцію про вимагання з боку Іванова. **Як треба вирішити справу?**

Завдання 16. Сільська рада с. Олешнів надала підприємцю Каштанову земельну ділянку в центрі села у довічне користування для будівництва магазину з хлібопекарнею. Після виділення земельної ділянки підприємець збудував замість магазину лазню з баром. Сільрада стала вимагати розірвання договору і зносу будівлі. Підприємець відповів, що він має

відповідні дозволи на торгівлю спиртними напоями і не збирається зносити споруду та повертати земельну ділянку. **Як повинен бути вирішений спір?**

Завдання 17. Сидоров отримав патент на виготовлення одноразових рукавичок. Іванов, який є суб'єктом підприємницької діяльності, виготовляв одноразові рукавички в своєму виробництві у спосіб, виключні майнові права на який належать Сидорову. При цьому з Сидоровим підприємець Іванов договору на використання виключних майнових прав не укладав і відповідно дозволу на виготовлення рукавичок не отримував.

Визначте способи захисту права інтелектуальної власності. Чи може бути застосовано разове грошове стягнення як спосіб захисту права інтелектуальної власності за даних обставин?

Завдання 18. Професор кафедри кримінального права Кац отримав завдання від Академії внутрішніх справ у порядку виконання трудових обов'язків розробити проект Кримінального кодексу до березня 2004 року. Проект був розроблений і представлений керівництву Академії в червні 2004 року, однак схвалений не був.

У вересні 2004 року Кац опублікував проект Кримінального кодексу під власним іменем. Після виходу проекту Кримінального кодексу друком керівництво Академії висловило професору Кацу претензію про те, що він не міг публікувати проект кодексу під власним іменем без дозволу Академії внутрішніх справ. Кац заперечив претензію і вказав, що авторське право на проект належить йому і ніякого дозволу він отримувати не повинен.

Чи є проект Кримінального кодексу об'єктом авторського права? Кому належить право авторства на проект Кримінального кодексу? Чи мав право Кац опублікувати проект Кримінального кодексу без згоди керівництва Академії внутрішніх справ?

Завдання 19. При виданні збірки гуморесок С. Руданського внаслідок помилки було змінено першу букву прізвища автора на букву «М», а також з різних прижиттєвих видань автора фактично створено нову збірку, чим, як вказали в позові нащадки відомого гумориста та спілка письменників, було спотворено і саме авторство, і порушений творчий задум автора.

Позивачі вимагали: вилучення з реалізації всіх примірників збірки; вилучення отриманої винагороди (комерційного доходу); компенсації завданої моральної шкоди.

Заперечуючи проти позову, упорядники збірки заявили, що авторське право вже припинило строк своєї дії, а помилка в прізвищі сталась не з їх вини, а з вини видавництва. Крім того, весь виданий тираж був проданий підприємцям, які значну його частину вже реалізували.

Визначте зміст права авторства. Які відносини виникли в наведеній ситуації? Яке рішення повинен постановити суд по даній справі?

Завдання 20. Програміст за фахом Мороз розробив комп'ютерну програму для ведення автоматизованого бухгалтерського обліку на підприємствах. Програма була створена за трудовим договором, укладеним між гр. Морозом (автором) та приватним підприємством «Альтаір». Після

закінчення роботи над програмою автор передав її роботодавцю, за що той сплатив йому обумовлену договором грошову винагороду. Через деякий час (приблизно півроку) автору програми стало відомо, що приватне підприємство «Альтаір» уклало декілька авторських договорів, згідно з якими право на використання вищевказаної програми було надано іншим підприємствам. Гр. Мороз, вважаючи себе автором програми, звернувся до суду з позовом до приватного підприємства «Альтаір», в якому прохав суд винести рішення про припинення розповсюдження програми і відшкодування йому завданих збитків. Свої вимоги позивач мотивував тим, що згідно з чинним законодавством саме йому, а не відповідачу, належить авторське право на створену програму та що умовами трудового договору не було передбачено право відповідача на розповсюдження програми.

Яке рішення повинен прийняти суд? Що таке комп'ютерна програма і які особливості регулювання відносин по їх створенню та використанню? Які особливості режиму службових комп'ютерних програм?

ТЕМА 6. ОСНОВИ ТРУДОВОГО ПРАВА УКРАЇНИ

Поняття, предмет, принципи та функції трудового права. Суб'єкти трудового права. Поняття, зміст та сторони трудового договору. Підстави припинення трудового договору. Робочий час. Час відпочинку. Оплата праці. Поняття трудової дисципліни, методи її забезпечення та дисциплінарна відповідальність.

Питання для самоконтролю:

1. Контракт – особлива форма трудового договору.
2. Основні умови укладання і розірвання трудового договору.
3. Державний нагляд і громадський контроль за охороною праці.
4. Поняття і методи забезпечення дисципліни праці.
5. Особливості трудової діяльності неповнолітніх.
6. Підстави припинення трудового договору.
7. Оплата праці.
8. Індивідуальний і колективний трудові спори.

Тестові завдання:

У кожному питанні виберіть один з варіантів відповіді і вкажіть відповідну букву.

1. Трудові відносини, при яких сторони самостійно встановлюють для себе права і обов'язки в межах, наданих державою:

- а) дозвіл;
- б) наказ;
- в) заборона;
- г) рекомендація.

2. Трудові відносини, коли держава встановлює конкретні умови, обов'язкові для всіх учасників відносин

- а) дозвіл;
- б) наказ;
- в) заборона;
- г) рекомендація.

3. Трудові відносини, при яких встановлюється державою категоричні умови поведінки в конкретній ситуації:

- а) дозвіл;
- б) наказ;
- в) заборона;
- г) рекомендація.

4. Метод впливу на поведінку людей при якому, держава видає законні та підзаконні акти:

- а) автономний;
- б) авторитарний;
- в) відповідальний;
- г) формальний.

5. Метод впливу на поведінку людей при якому, держава санкціонує прийняття і дію джерела правового регулювання праці:

- а) автономний;
- б) авторитарний;
- в) відповідальний;
- г) формальний.

6. Функція трудового права, що полягає у розширенні автономного методу регулювання суспільних відносин, які є предметом трудового права:

- а) ідеологічна;
- б) соціальна;
- в) виробнича;
- г) захисна.

7. Функція трудового права, що передбачає раціональне використання трудових ресурсів, стимулювання якісної та продуктивної праці:

- а) ідеологічна;
- б) соціальна;
- в) виробнича;
- г) захисна.

8. Функція трудового права, що означає зв'язок трудових і пов'язаних з ними відносин із такими факторами як оплата праці, мінімальна заробітна плата:

- а) ідеологічна;
- б) соціальна;
- в) виробнича;
- г) захисна.

9. Функція трудового права, що знаходить своє втілення, коли завдяки мисленню і свідомості людина посідає активне місце у суспільному виробництві:

- а) ідеологічна;

- б) соціальна;
- в) виробнича;
- г) захисна.

10. Головним джерелом трудового права є:

- а) Трудовий кодекс;
- б) Конституція України;
- в) Закон України «Про оплату праці»;
- г) всі відповідні вірні.

11. Норми трудового права, які приймаються на підприємствах, в установах, організаціях власником або уповноваженим ним органом за погодженням з трудовим колективом або профспілкою:

- а) обмежені;
- б) додаткові;
- в) локальні;
- г) формальні.

12. До факультативних умов трудового договору можуть відноситися:

- а) визначення місця роботи;
- б) трудової функції;
- в) компенсації і пільги;
- г) нерозголошення комерційної та службової таємниці.

13. До необхідних умов трудового договору відносяться:

- а) соціально-побутові пільги;
- б) доплати, надбавки та заохочення;
- в) суміщення професій;
- г) встановлення випробування.

14. Нормальну тривалість робочого часу визначено ст. 131 Трудового кодексу України і вона не може перевищувати:

- а) 40 часів на тиждень;
- б) 36 часів на тиждень;
- в) 32 часів на тиждень;
- г) 24 часів на тиждень.

15. Роботи понад встановлену тривалість робочого дня:

- а) Ненормований робочий день;
- б) Надурочна робота;
- в) Чергування;
- г) Робота невизначеної тривалості.

16. Перебування працівника на роботі за наказом (розпорядженням) роботодавця до початку або після закінчення робочого дня, у вихідний, святковий та неробочий день для оперативного вирішення невідкладних питань:

- а) Ненормований робочий день;
- б) Надурочна робота;
- в) Чергування;
- г) Робота невизначеної тривалості.

17. Розмір мінімальної заробітної плати в Україні з 01 січня 2025 року:

- а) 17 гривень;
- б) 6000 гривень;
- в) 5000 гривень;
- г) 8000 гривень.

18. Договірне регулювання оплати праці працівників підприємств здійснюється на основі системи угод, що укладаються на державному рівні:

- а) генеральна угода;
- б) галузева угода;
- в) регіональна угода;
- г) колективний договір.

19. Договірне регулювання оплати праці працівників підприємств здійснюється на основі системи угод, що укладаються на виробничому рівні:

- а) генеральна угода;
- б) галузева угода;
- в) регіональна угода;
- г) колективний договір.

20. Встановлений Законом України, механізм підвищення грошових доходів громадян, що дає можливість частково або повністю відшкодувати подорожчання споживчих товарів і послуг:

- а) доплата;
- б) компенсація;
- в) індексація;
- г) преміювання.

Практичні завдання:

Завдання 1. Громадянин Р., прочитавши оголошення у газеті, звернувся до відділу кадрів підприємства з проханням прийняти його на роботу. Після бесіди йому запропонували прийти за остаточною відповіддю через кілька днів. Але коли він вдруге завітав, йому відмовили у прийнятті на роботу, пояснивши, що після його візиту до них звернувся інший кандидат, який має більший досвід роботи. Р. вважає це порушенням його прав і звернувся до суду. **Яким має бути рішення суду?**

Завдання 2. Громадянин Петренко вперше влаштувався на роботу й через місяць при одержанні заробітної платні звернув увагу, що крім прибуткового податку з неї утримано ще якісь відсотки. У бухгалтерії йому відповіли, що це відрахування до Пенсійного фонду і Фонду страхування на випадок безробіття. «Але ж я не писав ніяких заяв, яке ви мали право утримувати з мене ці внески?» - розсердився Петренко. **Як ви вважаєте, є порушення з боку бухгалтерії чи ні?**

Завдання 3. Програміст Н. протягом тривалого часу намагався перейти на роботу до проектного інституту. Нарешті йому вдалося знайти можливість для переходу. Після бесіди директор написав на заяві Н. резолюцію та побажав успіху в роботі. Наступного дня Н. прийшов на роботу, але через дві години він відчув себе погано, і через деякий час «швидка допомога» відвезла його до лікарні, де йому було зроблено операцію. Коли майже через

місяць він знову прийшов на робоче місце, начальник відділу, здивувавшись його появи, повідомив, що на його місце прийнято іншу людину - адже наказ про прийняття на роботу не був виданий. **Прокоментуйте ситуацію.**

Завдання 4. Громадянин П. влаштувався на роботу в конструкторське бюро на посаду інженера-програміста з випробувальним строком три місяці. Але коли цей строк закінчився, йому запропонували подовжити його ще на три місяці. Він погодився, але наприкінці цього додаткового строку його було звільнено як такого, що не витримав випробування. **Чи відповідають дії адміністрації вимогам закону?**

Завдання 5. До директора ТОВ «Прогрес» звернулися з проханням прийняти на роботу М., А. та П. Громадянин М. – 17-річний випускник школи, що раніше не працював; А. – має 30-річний стаж роботи зі спеціальності, за якою вона влаштовується на роботу, має велику кількість заохочень за відмінну працю; П. працював до армії на цьому самому підприємстві. Усіх їх було прийнято на роботу. У наказі, що було видано і з яким М., А. та П. були ознайомлені, зазначалося, що їх прийнято на роботу з випробувальним строком один місяць. Коли минув місяць, усіх їх було звільнено з роботи як таких, що не пройшли випробного строку. **Оцініть дії адміністрації щодо кожного з працівників.**

Завдання 6. Громадянин Ю. працював викладачем бухгалтерського обліку у торгово-економічному інституті. На запрошення керівництва заводу «Електрон» він вирішив перейти на завод на посаду старшого економіста. Перехід на завод за погодженням з адміністрацією інституту проводився у порядку переведення. Але коли Ю. звільнився з інституту та прийшов до відділу кадрів заводу, йому було відмовлено в прийнятті на роботу. Як пояснив директор заводу, за час оформлення переводу було знайдено кваліфікованішого працівника. **Як діяти громадянині Ю., чи порушено закон?**

Завдання 7. Громадянка М., яка мала 10-річну дочку працювала швачкою на швейній фабриці міста Золотоноші 10.12.2022р. її хотіли залучити до виконання надурочних робіт для усунення наслідків стихійного лиха. М. відмовилася брати участь у цих роботах. Адміністрація вважала, що відмова М. є безпідставною. **Вирішіть справу.**

Завдання 8. 10 червня 2022р. у неділю вантажник Молотов був залучений для виконання невідкладних розвантажувальних робіт. При цьому адміністрація підприємства повністю дотрималась норм трудового законодавства. 11 червня Молотов повідомив керівництво підприємства про те, що за роботу у вихідний день хотів би взяти відгул. Керівник підприємства не заперечував, однак просив перетелефонувати йому ввечері того ж дня додому і точно визначити день відгулу. Але Молотов до директора не додзвонився і тому взяв відгул 11 червня з власної ініціативи. Однак цього дня 2 вантажники не вийшли на роботу через хворобу і тому підприємству довелося заплатити штраф за простій рухомого складу залізниці. Через 2 тижні, за згодою профкому, Молотова було звільнено за прогул. Чи правомірні дії адміністрації? **Свою відповідь обґрунтуйте.**

Завдання 9. Фотоательє «Експрес – фото» працювало за 6-денним робочим тижнем, але у працівників був 5-денний робочий тиждень, отже, кожен із них мав вихідний в один із цих шести днів. Фотограф Л. мав вихідний день щосереди. Однієї середи він був залучений до роботи, оскільки треба було виконати багато термінових замовлень, а один працівник перебував у відпустці, ще один – на лікарняному. Наступного дня Л. попросив директора ательє надати йому відгул у суботу або подвійну оплату за роботу у вихідний день, однак у відповідь почув, що не має на це права, бо його залучили до роботи не в неділю. Чи правомірна відмова директора щодо задоволення вимог Л.? **Свою відповідь обґрунтуйте.**

Завдання 10. В ательє з пошиву одягу працювало 2 закрійники. 20 жовтня 2022 р. у закрійника Савчука мала початися відпустка, однак 18 жовтня в автокатастрофі загинув другий закрійник. Оскільки ательє без закрійників працювати не може, то директор ательє запросив до себе Савчука і голову профкому і запропонував закрійнику перенести відпустку на пізніший період. Вона мала початися 20 грудня. Савчук не заперечував, а голова профкому також погодився. Усі вони сподівалися, що до цього часу вдасться прийняти на роботу нового закрійника. **Знайдіть юридичні помилки.**

Завдання 11. Учителька ЗОШ I-III ступенів №19 м. Ужгорода Трусова, мати 10-річних близнят, звернулася до дирекції школи з заявою про надання додаткової відпустки тривалістю 5 календарних днів одразу після закінчення щорічної основної відпустки. Директор школи погодився надати відпустку тривалістю тільки 3 календарні дні, мотивуючи це рішення тим, що тривалість щорічних основної і додаткової відпусток не може перевищити 59 календарних днів, а Трусова, як педагог, має щорічну відпустку тривалістю 56 календарних днів. **Чи правомірне рішення директора? Свою відповідь обґрунтуйте.**

Завдання 12. На МП «Енергія» вийшов з ладу верстат із числовим програмним управлінням. Єдиний працівник, який міг його налагодити, перебував у цей час у відпустці. Тривалість його відпустки становила 24 дні, а він встиг використати на цей момент 12 днів. За його згодою, його було відкликано з відпустки, він 3 дні працював над відновленням роботи верстата. Після цього він знову пішов у відпустку. **Назвіть норми права, які були порушені в цьому випадку.**

Завдання 13. Громадянку С. було прийнято на роботу перекурором з випробувальним строком два місяці. Але через тиждень вона два дні не з'являлася на роботі, а коли вийшла на третій день, не змогла дати поважних пояснень прогулу. Адміністрація видала наказ про звільнення С. з роботи. **Чи не припущено порушень трудового законодавства?**

ТЕМА 7. ОСНОВИ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

Поняття адміністративного права. Предмет адміністративного права. Метод адміністративного права (адміністративно-правовий метод). Система адміністративного права.

Питання для самоконтролю:

1. Поняття державного управління та співвідношення його з виконавчою владою.
2. Характеристика Кодексу України про адміністративні правопорушення
3. Що таке адміністративні правовідносини? Назвіть їх структуру.
4. Охарактеризуйте адміністративне деліктне право, його предмет і метод правового регулювання.
5. Назвіть органи (посадові особи), уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення.
6. Провадження у справах про адміністративні правопорушення.

Тестові завдання:

У кожному питанні виберіть один з варіантів відповіді і вкажіть відповідну букву.

1. Галузь права (сукупність правових норм), що регулює з метою реалізації завдань і функцій держави суспільні відносини управлінського характеру:

- а) цивільне право;
- б) трудове право;
- в) адміністративне право;
- г) конституційне право.

2. Система знань про сукупність правових норм, що регулюють відносини управлінського характеру у названих сферах суспільства:

- а) адміністративне право як наука;
- б) адміністративне право як навчальний курс;
- в) адміністративне право як галузь права;
- г) адміністративне право як навчальна дисципліна.

3. Систематизовані відповідно до типової програми знання щодо предмета регулювання норм цієї галузі права, їх особливостей, встановленого порядку управління в різних галузях державної виконавчої влади та відповідальності у сфері державного управління це:

- а) адміністративне право як наука;
- б) адміністративне право як навчальний курс;
- в) адміністративне право як галузь права;
- г) адміністративне право як навчальна дисципліна.

4. Сукупність правових засобів і способів (прийомів), які застосовують органи управління для забезпечення регулюючого впливу норм адміністративного права на суспільні відносини це:

- а) предмет адміністративного права;
- б) адміністративно-правовий метод;
- в) предмет адміністративної правової науки;
- г) адміністративне правове регулювання.

5. Метод владних приписів, характерний для адміністративного права це:

- а) імперативний метод;
- б) диспозитивний метод;
- в) метод координації;
- г) метод саморегуляції.

6. Метод, що застосовується для встановлення правового статусу державних службовців і для здійснення ними посадових повноважень у сфері державного управління:

- а) імперативний метод;
- б) диспозитивний метод;
- в) метод контролю;
- г) метод саморегуляції.

7. Державне, адміністративне, цивільне та кримінальне право відноситься до групи:

- а) профільюючої;
- б) спеціальної;
- в) комплексної;
- г) загальної.

8. Земельне, фінансове, трудове, сімейне, виправно-трудова право відноситься до групи:

- а) профільюючої;
- б) спеціальної;
- в) комплексної;
- г) загальної.

9. Господарське, сільськогосподарське, природоохоронне, житлове, морське право відноситься до групи:

- а) профільюючої;
- б) спеціальної;
- в) комплексної;
- г) загальної.

10. Частина адміністративного права, що об'єднує норми, що закріплюють принципи державного управління; правове становище суб'єктів адміністративного права:

- а) особлива;
- б) спеціальна;
- в) комплексна;
- г) загальна.

11. Частина адміністративного права, що містить норми, що регулюють управління промисловістю, агропромисловим комплексом, соціально-культурною сферою, адміністративно-політичною діяльністю:

- а) особлива;
- б) спеціальна;
- в) комплексна;
- г) загальна.

12. Частина адміністративного права, що об'єднує норми, які регулюють адміністративно-правову діяльність суб'єктів управління конкретними сферами.

- а) особлива;
- б) спеціальна;
- в) комплексна;
- г) загальна.

13. Сукупність норм, за обсягом дії порівняно менших, ніж галузь права:

- а) адміністративна норма;
- б) інститут;
- в) законодавчий припис;
- г) заборона.

Практичні завдання:

Завдання 1. Сергій (15 років) та Андрій (16 років) напередодні новорічних свят пішли в ліс та вирубали ялинки. Повертаючись із лісу, хлопців затримали працівники правоохоронних органів. **Чи понесуть хлопці адміністративну відповідальність?**

Завдання 2. Неподалік села, у лісосмузі, було знайдено велику кількість сміття та будівельних відходів. Правоохоронці, за паперами, що знаходилися у смітті, з'ясували, що сміття належить одній із будівельних організацій міста. **Як слід кваліфікувати дії адміністрації будівельної організації? Які стягнення можуть бути застосовані до неї?**

Завдання 3. Дмитро (14 років) та Костянтин (16 років), вирішили порибалити у період нересту риби. Вони в гаражі батька Дмитра взяли човен та сітки і вирушили до річки. Під час витрушування сітки, вони були затримані інспекторами. **Чи підлягають хлопці адміністративній відповідальності?**

Завдання 4. Оксана (12 років) та Валерія (13 років) не сплатили за проїзд у тролейбусі та були затримані контролером, який вимагав сплатити штраф. Дівчата відмовилися, бо не мали грошей. **Чи будуть дівчата притягнуті до адміністративної відповідальності? Хто заплатить штраф?**

Завдання 5. Неповнолітні Артем (16 років) та Денис (17 років) розпивали пиво у міському сквері. Поруч проходили правоохоронці, які і затримали хлопців. **Чи понесуть хлопці адміністративну відповідальність?**

Завдання 6. Двоє дівчат Олена (14 років) та Ангеліна (15 років) не підготувалися до контрольної роботи і зателефонували до поліції, повідомивши про замінування школи. До навчального закладу прибули піротехніки, евакуювали всіх із школи, здійснили перевірку і не знайшли вибухівки. Провівши розшукові заходи, правоохоронці виявили Олену та Ангеліну. **Чи будуть притягнуті дівчата до адміністративної відповідальності?**

Завдання 7. Учні школи, повертаючись із футбольного майданчика, брутально лаялися, вигукували нецензурні вірші. На зауваження перехожих не реагували. Після затримання правоохоронцями, з'ясувалося, що трьом із затриманих – 15 років, двом – 14 років, а одному – 16 років. **Хто із затриманих може бути притягнутий до відповідальності?**

Завдання 8. Ірина Олегівна (46 років) не подала вчасно паспорт для вклеювання фотографії і була оштрафована. Жінка вважає, що вона не повинна сплачувати штраф, оскільки у неї не було коштів, щоб сфотографуватися. **Яку відповідальність нестиме жінка?**

Завдання 9. У магазині «Ласунка» Дмитро (16 років) та Іван (17 років) купили пляшку вина та цигарки. **Чи правомірні дії продавця магазину?**

Завдання 10. Громадянин Щедрін Н. був затриманий правоохоронцями за керування автомобілем у стані алкогольного сп'яніння. **Які адміністративні стягнення можуть бути застосовані до Щедріна?**

Завдання 11. За дрібне хуліганство були затримані Антон (15 років) та Павло (16 років). До них було застосовано такий вид адміністративного стягнення як виправні роботи. **Чи правомірні дії правоохоронних органів?**

Завдання 12. Громадянин Литвиненко С. розпочав будівництво будинку без дозвільних документів. Інспекцією були виявлені порушення і через 3 місяці було накладено адміністративне стягнення. **Чи правомірні дії інспекторів?**

Завдання 13. Група семикласників, повертаючись зі школи, переходила дорогу на червоне світло світлофора і була зупинена правоохоронцями. **Які заходи адміністративних стягнень можуть бути застосовані до неповнолітніх?**

Завдання 14. До юриста звернулася громадянка Огієнко І. із запитанням чи можуть застосувати до її сина Михайла адміністративне стягнення — адміністративний арешт? **Яку відповідь вона отримає?**

Завдання 15. Органами державного пожежного нагляду були перевірені меблеві підприємства нашого міста. Були виявлені чисельні порушення дотримання правил протипожежної безпеки та складені протоколи. **У який термін може бути накладено адміністративне стягнення?**

Завдання 16. Учениця 8-го класу Ангеліна привласнила пенал своєї однокласниці Вікторії. **Чи буде притягнена Ангеліна до адміністративної відповідальності?**

Завдання 17. Батьки Жанни (12 років) та Антона (20 років) ухиляються від виконання обов'язків щодо навчання та виховання дітей, забезпечення їм необхідних умов життя. **Які заходи адміністративного впливу можуть бути застосовані до батьків?**

Завдання 18. Громадянка Лисовець О. (вагітна) тримала у своїй квартирі велику кількість собак, які гавкали, випорожнялися у квартирі, бо собак не вигулювали. У під'їзді стояв страшний сморід. Сусіди викликали правоохоронців та санітарно-епідеміологічну службу. **Який заходів може бути вжито до громадянки Лисовець?**

Завдання 19. Громадянка Семенюк А. на своєму городі посіяла снодійний мак. Під час перевірки, правоохоронці ліквідували посіви та знищили мак. Громадянка вважає, що дії правоохоронців є неправомірними, оскільки мак вона посіяла з метою використання його для випічки. **Яку відповідь від юриста отримає Семенюк?**

Завдання 20. Група мисливців вийшла на полювання у заборонений час, вполювала три косулі, два зайці. Під час транспортування тварин, мисливці були затримані правоохоронцями. **Чи будуть мисливці притягнуті до адміністративної відповідальності? Які види адміністративних стягнень можуть бути застосовані?**

Завдання 21. Батьки новонародженої дитини не зареєстрували дитину в РАГСі протягом 2 місяців. **Чи будуть притягнуті батьки до адміністративної відповідальності?**

Завдання 22. Громадянин Тимошук І. (18 років) не з'явився на виклик у військовий комісаріат для приписки до призовної дільниці, за що був оштрафований. Тимошук вважає, що його оштрафували незаконно. **Яку відповідь він отримає від юриста?**

Завдання 23. Мешканці міста скаржаться на забруднення навколишнього середовища місцевим заводом «АСК». Представники громадської організації зробили заміри викидів у річку даним підприємством і виявили, що вміст шкідливих речовин у десятки разів перевищує допустимі норми. **Куди повинні звернутися активісти, щоб притягнути до відповідальності адміністрацію заводу?**

ТЕМА 8. ОСНОВИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

Кримінальне право України: поняття і предмет правового регулювання. Загальна характеристика Кримінального кодексу України. Поняття і ознаки злочину. Склад злочину. Співучасть у вчиненні злочину. Кримінальна відповідальність та види покарань за кримінальним законодавством. Обставини, що виключають злочинність діяння.

Питання для самоконтролю:

1. Загальна характеристика Кримінального кодексу України.
2. Поняття та ознаки злочину. Поняття складу злочину. Стадії злочину.
3. Що таке співучасть у злочині?
4. Назвіть види кримінальних покарань.
5. Охарактеризуйте поняття неосудності.
6. В чому особливості кримінальної відповідальності неповнолітніх?
7. Що таке суб'єктивна сторона злочину?

Тестові завдання:

У кожному питанні виберіть один з варіантів відповіді і вкажіть відповідну букву.

1. Норми кримінального права встановлюються:
 - а) Кабінетом Міністрів України;

- б) Верховним судом;
 - в) Верховною радою України;
 - г) Генеральним прокурором.
2. Узагальнені правила, що охоплюють безліч відповідних життєвих ситуацій, індивідуальних випадків це:
- а) норми кримінального права;
 - б) закони кримінального права;
 - в) заборони кримінального права;
 - г) предмет кримінального права.
3. Відносини, що виникають у зв'язку із вчиненням злочину і застосуванням за це певних покарань:
- а) норми кримінального права;
 - б) закони кримінального права;
 - в) заборони кримінального права;
 - г) предмет кримінального права.
4. Метод регламентування кримінально-правових відносин:
- а) рекомендаційний;
 - б) примусовий;
 - в) виховний;
 - г) мотиваційний.
5. Основне завдання (функція) кримінального права:
- а) кара;
 - б) охорона;
 - в) виховання;
 - г) запобігання злочину.
6. Частина Кримінального кодексу, що передбачає норми узагальненого характеру, в яких відображаються завдання Кримінального кодексу:
- а) особлива;
 - б) загальна;
 - в) додаткова;
 - г) базова.
7. Частина Кримінального кодексу, що передбачає конкретизовані норми про відповідальність за окремі злочини і зазначені покарання щодо осіб, які їх вчинили:
- а) особлива;
 - б) загальна;
 - в) додаткова;
 - г) базова.
8. Частина норми Особливої частини, в якій визначається зміст злочинного діяння:
- а) покарання;
 - б) злочин;
 - в) санкція;
 - г) диспозиція.

9. Вид і розмір покарання за склад діяння, зазначений в диспозиції:

- а) покарання;
- б) злочин;
- в) санкція;
- г) диспозиція.

10. Санкція, в якій міститься вказівка на два або кілька видів основних покарань, з яких суд обирає лише одне:

- а) альтернативна санкція;
- б) основна санкція;
- в) додаткова санкція;
- г) остаточна санкція.

11. Значна частина санкцій у діючому Кримінальному кодексі України є:

- а) відносно-визначені;
- б) альтернативні;
- в) основні;
- г) остаточні.

12. Санкція, що має один вид покарання і вказує його нижчу та вищу межі це:

- а) відносно-визначені;
- б) альтернативні;
- в) основні;
- г) остаточні.

13. Логічна модель, що закріплює типові ознаки злочинного діяння це:

- а) ознака злочину;
- б) об'єкт злочину;
- в) склад злочину;
- г) суб'єкт злочину.

14. Суспільні відносини і блага, які захищаються кримінальним законом від злочинних посягань це:

- а) ознака злочину;
- б) об'єкт злочину;
- в) склад злочину;
- г) суб'єкт злочину.

15. Зовнішня поведінка людини, яка виявляється в діянні, тобто дії (активній поведінці) або бездіяльності (пасивній поведінці) це:

- а) ознака злочину;
- б) об'єкт злочину;
- в) склад злочину;
- г) об'єктивна сторона злочину.

16. Особа, що вчинила злочин, який відповідає певним ознакам, що мають кримінально-правове значення:

- а) ознака злочину;
- б) об'єкт злочину;
- в) склад злочину;

г) суб'єкт злочину.

17. Кримінальна відповідальність за загальним правилом настає з:

- а) 12 років;
- б) 14 років;
- в) 16 років;
- г) 18 років.

18. Кримінальна відповідальність за найтяжчі злочини настає з:

- а) 12 років;
- б) 14 років;
- в) 16 років;
- г) 18 років.

19. Якщо суспільно небезпечні діяння вчинили особи, що визнані неосудними, то до них в судовому порядку застосовується:

- а) штрафні санкції;
- б) адміністративні санкції;
- в) заходи не передбачаються;
- г) заходи медичного характеру.

20. Внутрішнє, психічне відношення особи до скоюваного суспільно небезпечного діяння це:

- а) ознака злочину;
- б) суб'єктивна сторона злочину;
- в) склад злочину;
- г) об'єктивна сторона злочину.

21. Форма вини при злочинній легковажності або злочинній недбалості це:

- а) мотив злочину;
- б) намір злочину;
- в) необережність;
- г) мета злочину.

22. Критерій який полягає в усвідомленні винного суспільно небезпечного характеру скоюваного ним діяння і в передбаченні його суспільно небезпечних наслідків:

- а) інтелектуальний;
- б) вольовий;
- в) примусовий;
- г) бажаний.

23. Критерій який характеризує ставлення особи до скоюваного діяння і його наслідків. Він виражається в бажанні (або свідомому допущенні) шкідливих наслідків або легковажному або недбалому ставленні до цих наслідків:

- а) інтелектуальний;
- б) вольовий;
- в) примусовий;
- г) бажаний.

24. В більш загальному види злочини можна розділити на види:

- а) проти інтересів окремих громадян;
- б) вольовий;
- в) примусовий;
- г) бажаний.

25. За ступенем суспільної небезпеки виділяються злочини:

- а) злочини проти правосуддя;
- б) військові злочини;
- в) злочини проти порядку управління;
- г) тяжкі злочини.

26. Стадії здійснення злочину:

- а) злочини проти правосуддя;
- б) військові злочини;
- в) закінчений злочин;
- г) тяжкі злочини.

27. Особа, що безпосередньо вчинила злочин:

- а) організатор;
- б) підбурювач;
- в) посібник;
- г) виконавець.

28. Особа, що керувала здійсненням злочину:

- а) організатор;
- б) підбурювач;
- в) посібник;
- г) виконавець.

29. Особа, що формує у інших співучасників рішучість вчинити конкретний злочин:

- а) організатор;
- б) підбурювач;
- в) посібник;
- г) виконавець.

30. Особа, що сприяла здійсненню злочину порадами, вказівками, наданням засобів або усуненням перешкод:

- а) організатор;
- б) підбурювач;
- в) посібник;
- г) виконавець.

31. Умисна участь двох і більш осіб в здійсненні злочину:

- а) співучасть;
- б) підбурення;
- в) пособництво;
- г) виконання.

32. Правовідношення, що виникає між державою і злочинцем з приводу його особистих або майнових прав:

- а) кримінальна відповідальність;
- б) адміністративна відповідальність;

в) цивільна відповідальність;

г) правоохоронна діяльність.

33. До основних видів покарань відносяться:

а) конфіскація майна;

б) позбавлення чину;

в) позбавлення рангу;

г) позбавлення волі.

34. До додаткових видів покарань відносяться:

а) арешт;

б) виправні роботи;

в) позбавлення військового звання;

г) позбавлення волі.

35. Вид роботи, які відбуваються за місцем роботи терміном від шести місяців до двох років з відрахуванням на користь держави коштів у розмірі десяти – двадцяти відсотків від зарплати це:

а) громадські роботи;

б) виправні роботи;

в) службові роботи;

г) військова служба.

36. Тримання засудженого в умовах ізоляції строком від одного до шести місяців:

а) арешт;

б) обмеження волі;

в) позбавлення волі;

г) службові обмеження.

37. Тримання особи в кримінально-виконавчих установах відкритого типу без ізоляції від суспільства з обов'язковим залученням до праці:

а) арешт;

б) обмеження волі;

в) позбавлення волі;

г) службові обмеження.

38. Ізоляція засудженого в кримінально-виконавчій установі строком від одного до п'ятнадцяти років:

а) арешт;

б) обмеження волі;

в) позбавлення волі;

г) службові обмеження.

39. Подія, наслідки якої не викликані умислом або необережністю особи:

а) злочин;

б) самооборона;

в) казус;

г) всі відповіді вірні.

Практичні завдання:

Завдання 1. Антонов з метою покататися верхи незаконно заволодів конем, який належав його сусіду Кондратьєву. Проскакавши на коні декілька кілометрів, він покинув його на лузі. Слідчий прокуратури кваліфікував дії Антонова за ч. 1 ст. 289 КК України як незаконне заволодіння транспортним засобом. При цьому мотивуючи таке рішення він пояснив, що хоч згідно з приміткою до ст. 286 КК України коня не можна визнати транспортним засобом, однак дії Антонова мають досить високий ступінь суспільної небезпеки, а з усіх статей КК України тільки ст. 289 передбачає відповідальність за діяння, подібне до того, що вчинив Антонов.

Дайте відповіді на такі питання: Чи є рішення слідчого правильним?

Завдання 2. Голова Іванівського районного суду м. Черкаси, Савчук, постановляючи вирок у кримінальному провадженні по обвинуваченню Ліпандіна в умисному знищенні чужого майна (ч. 1 ст. 194 КК України), мотивував його з посиланням на рекомендації, подані в науково-практичному коментарі до КК України. Крім того, він вказав у цьому вирокі, що зазначене в науково-практичному коментарі до КК України тлумачення поняття «великий розмір», вжитого в ч. 1 ст. 194 КК України, є обов'язковим для використання всіма суддями Іванівського районного суду м. Черкаси.

Дайте відповіді на такі питання: Який вид тлумачення закону про кримінальну відповідальність здійснює суддя при розгляді конкретної справи? Які види тлумачення закону про кримінальну відповідальність за суб'єктом є загальнообов'язковими?

Завдання 3. Ніколаєв, щоб постріляти голубів, украв із кабінету військової підготовки спортивної школи нарізну гвинтівку СВД 7,62×54 і дві пачки патронів до неї. Його дії були кваліфіковані за ч. 1 ст. 262 КК. У суді захисник заперечував про таку кваліфікацію, аргументуючи це тим, що буквальний текст ст. 262 КК нічого не говорить про крадіжку, просив суд про застосування ч. 1 ст. 185 КК, у якій передбачена відповідальність за крадіжку майна. Прокурор, заперечуючи це доведення захисника, вказував, що термін «викрадення», який використовується у ст. 262 КК, вміщує в себе крадіжку, тому дії Ніколаєва кваліфіковано правильно.

Дайте відповіді на такі питання: яке тлумачення ст. 262 КК застосовує захисник? Які способи тлумачення ст. 262 КК застосовує прокурор? Яке рішення питання слід вважати правильним?

Завдання 4. Тракторист сільськогосподарського виробничого кооперативу Федотов сів озиму пшеницю, а водій кооперативу Шаварін, одержуючи зерно за накладною, возив його з комори в поле. Федотов запропонував Шаваріну вкрати частину пшениці. Залишивши в кузові автомашини чотири лантухи посівної пшениці вагою 208 кг, вартість яких дорівнювала 20000 грн., вони відвезли її до райцентру і продали.

Дайте відповіді на такі питання: Ознайомтесь із ст. 191 КК України. Чи є дії Шаваріна й Федотова злочинними?

Завдання 5. Лисенко серед ночі розбудив свого приятеля Корсакова і запросив його до себе додому, де, пригощаючи спиртом, розповів, що з приміщення лікарні викрав спирт, електрокамін та комп'ютер. Корсаков запропонував повернути викрадене, і до світанку вони віднесли в лікарню електрокамін та комп'ютер, а спирт випили. Наступного дня, йдучи до Лисенка, Корсаков зустрів слідчого поліції Шахова, який перед цим оглядав місце події в лікарні. На запитання Шахова про походження його сп'яніння Корсаков відповів, що пив викрадений з лікарні спирт, і пообіцяв прийти до відділу поліції і розповісти про обставини вчинення злочину та назвати винного. Наступного дня Корсаков прийшов і повідомив, що цей злочин вчинив Лисенко.

Дайте відповіді на такі питання: Чи є дії Корсакова злочинними?

Завдання 6. Перебуваючи в стані алкогольного сп'яніння водій Угрюмов, керуючи автомашиною, в кузові якої були пасажери і вантаж, перевищив дозволену швидкість руху, внаслідок чого машина перекинулася. Під кузовом опинився Кочетков. Однак Угрюмов та пасажери Колигін і Сигов, які під час аварії не постраждали, заходів щодо врятування Кочеткова не вжили й одразу пішли в поруч розташоване селище. В селищі ніхто з них не заявив, що під кузовом машини перебуває Кочетков. Лише через 6 годин на місце події прибули робітники з трактором, які, піднявши машину, почали розбирати вантаж, під яким знайшли мертвого Кочеткова. Угрюмова притягли до кримінальної відповідальності за порушення правил безпеки дорожнього руху, що спричинило смерть потерпілого.

Дайте відповіді на такі питання: Ознайомтесь із ст. 135 та 286 КК України. Чи правильно вирішено справу?

Завдання 7. Іванов придбав у незнайомої особи ніж, та возив його на випадок самозахисту в багажнику автомобіля. Під час перевірки працівниками патрульної поліції автомобіля Іванова, в багажнику був знайдений ніж, який згідно з висновком експертизи, є холодною зброєю.

Дайте відповіді на такі питання: Ознайомтесь із ст. 263 КК України. Вирішіть питання про відповідальність Іванова.

Завдання 8. Медсестра лікарні Яровенко пожаліла безнадійно хвору на тяжку хворобу Макаренко та на її прохання ввела їй в організм препарат, здатний викликати смерть, щоб Яровенко не зазнавала зайвих страждань. Від зробленої ін'єкції Макаренко померла.

Дайте відповіді на такі питання: Ознайомтесь із ст. 115 КК України та поняттям «евтаназії» за допомогою мережі Інтернет. Чи можливо визнати дії Яровенко злочинними?

Завдання 9. Сидоренко, знаходячись у продовольчому супермаркеті біля стелажа з молочними продуктами, переконавшись, що ніхто не звертає на нього уваги, узяв пакет з кефіром вартістю 20 гривень і поклав його до внутрішньої кишені куртки. Залишивши приміщення супермаркету, Сидоренко прийшов додому, де випив кефір.

Дайте відповіді на такі питання: Ознайомтесь із ч. 1 та ч. 2 ст. 11 КК України. Чи вбачається в діях Сидоренка злочин?

Завдання 10. Збираючи гриби, Дронов кинув у річку недопалок цигарки. Поверхня води спалахнула, полум'я поширилося на кілька кілометрів і знищило у двох селах мости та трактор японського виробництва. Сам Дронов дістав тяжкі опіки. Річка горіла протягом п'яти годин, оскільки в неї потрапило 4 тис. м³ пального внаслідок пошкодження труби нафтопроводу при проведенні будівельних робіт. Керівники робіт не сповістили населення про можливі наслідки. **Дайте відповіді на такі питання: Чи є дії Дронова злочинними?**

Завдання 11. Карпенко, раніше судимий за крадіжку, який ніде не працював, пиячив, жив на випадкові заробітки, а також на кошти, одержувані від збирання й здачі пляшок, вкрав у громадянки Фукс праску вартістю 950 грн., яка знаходилась на балконі її квартири.

Дайте відповіді на такі питання: Ознайомтесь із ст. 185 КК України. Ознаки яких кваліфікованих видів передбаченого цією статтею складу злочину є в діях Карпенка?

Завдання 12. Крамаренко, від'їжджаючи відпочивати, попросила свою сусідку Єрохіну, щоб та взяла на зберігання найбільш цінні речі на період її відсутності (золоті прикраси, телевізор, тощо). Єрохіна погодилась, але згодом усі речі, які їй залишила на зберігання Крамаренко, продала. Коли Крамаренко повернулася з відпочинку і прийшла до Єрохіної забрати свої речі, та їй сказала, що ніяких речей від неї на зберігання не брала.

Дайте відповіді на такі питання: Ознайомтесь із ст. 190 КК України. Чи є в діях Єрохіної ознаки злочину проти власності?

Завдання 13. У січні 2020 р. Колесов створив приватне підприємство, що було зареєстроване у встановленому законом порядку. З листопада 2020 р. створене ним підприємство почало займатися виготовленням горілчаних виробів та торгівлею ними, а також торгівлею тютюновими виробами без отримання ліцензії на ці види діяльності.

Дайте відповіді на такі питання: Ознайомтеся зі ст. 204 КК України. Чи є в діях Колесова ознаки складу злочину, що передбачений ст. 204 КК України?

ТЕМА 9. ОСНОВИ СІМЕЙНОГО ТА ЖИТЛОВОГО ПРАВА УКРАЇНИ

Поняття сімейного права та його місце в системі сучасного права України. Предмет і метод сімейного права. Принципи сімейного права. Загальна характеристика житлових правовідносин. Суб'єкти житлових відносин. Житловий фонд. Соціальне житло. Право громадян на житло та форми його реалізації. Договір найму житлового приміщення.

Питання для самоконтролю:

1. Порядок укладання шлюбу і створення сім'ї.
2. Опіка і піклування.
3. Права та обов'язки власників і наймачів житлового приміщення.
4. Шлюбний контракт.

5. Усиновлення (удочеріння).
6. Закон України «Про приватизацію державного житлового фонду».

Тестові завдання:

У кожному питанні виберіть один з варіантів відповіді і вкажіть відповідну букву.

1. Особисті немайнові та майнові відносини, які випливають із шлюбу, споріднення, усиновлення, опіки та піклування, прийняття дитини в сім'ю для виховання та з інших підстав, які не заборонені законом і таких, що не суперечать моральним засадам суспільства і базуються на рівності та майновій самостійності їх учасників:

- а) предмет сімейного права;
- б) метод сімейного права;
- в) принцип сімейного права;
- г) об'єкт сімейного права.

2. Метод жорсткого регулювання поведінки суб'єктів правовідносин:

- а) метод контролю;
- б) метод захисту;
- в) імперативний метод;
- г) диспозитивний метод.

3. Метод, що надає суб'єктам правовідносини визначати зміст своїх прав і обов'язків на свій розсуд в рамках закону

- а) метод контролю;
- б) метод захисту;
- в) імперативний метод;
- г) диспозитивний метод.

4. Закріплені в нормах сімейного законодавства основні керівні положення (засади), що відображають специфіку, сутність і зміст особистих та майнових відносин, які виникають між подружжям, батьками, дітьми, іншими членами сім'ї.

- а) предмет сімейного права;
- б) метод сімейного права;
- в) принцип сімейного права;
- г) об'єкт сімейного права.

5. Принцип, що регламентує недопустимість державного або іншого втручання у сімейне життя:

- а) конституційний;
- б) галузевий;
- в) формальний;
- г) рекомендаційний.

6. Принцип одношлюбності відноситься до такого виду принципів:

- а) конституційний;
- б) галузевий;
- в) формальний;
- г) рекомендаційний.

7. Сукупність правових норм, які регулюють відносини між громадянами, а також між громадянами та державними й громадськими організаціями у процесі реалізації конституційного права людини і громадянина на житло:

- а) цивільний кодекс;
- б) сімейний кодекс;
- в) житловий кодекс;
- г) адміністративний кодекс.

8. Соціальне житло, яке надається громадянам України на час їх перебування на соціальному квартирному обліку за умови, що таке житло є єдиним місцем їх проживання:

- а) соціальне житло;
- б) соціальна квартира;
- в) соціальний гуртожиток;
- г) всі відповіді вірні.

9. Угода, відповідно до якої одна сторона - власник житла (наймодавець) передає або зобов'язується передати другій стороні (наймачеві) житло для проживання в ньому на певний строк за плату:

- а) договір по життєвого найму;
- б) договір житлової оренди;
- в) договір дарування житла;
- г) договір купівлі-продажу житла в розстрочку.

10. Договір найму жилого приміщення в будинках державного й громадського житлового фонду укладають у письмовій формі на підставі:

- а) договору купівлі-продажу житла;
- б) договору оренди житла;
- в) ордеру на житлове приміщення;
- г) всі відповіді вірні.

11. Не можуть бути самостійним предметом договору найму житла такі приміщення:

- а) ізольоване житлове приміщення, за розмірами менше встановленого для надання одній особі;
- б) квартира;
- в) приватний будинок;
- г) кімната в квартирі.

Практичні завдання:

Завдання 1. До державного органу реєстрації актів цивільного стану (РАЦС) Київського р-ну м. Харкова звернулася Швецова із заявою про реєстрацію шлюбу. При цьому вона пояснила, що Попов – особа, із якою вони вирішили зареєструвати шлюб, - на день подання заяви є відсутнім, бо перебуває у відрядженні за кордоном і повернеться до м. Харкова через 5 місяців. Швецова подала письмову заяву Попова, відповідно до якої останній згоден на реєстрацію шлюбу з заявниця. Через свою відсутність Попов просить орган РАЦС, по-перше, прийняти його заяву про

реєстрацію шлюбу із Швецовою і, по-друге, зареєструвати їх шлюб. Робітник органу РАЦС відмовив у задоволенні заяви. У зв'язку з цим Швецова звернулася до адвоката за роз'ясненням. **Дайте юридично обґрунтоване пояснення по справі.**

Завдання 2. До органу РАЦС із заявою про реєстрацію шлюбу звернулися Шустренков та Панкова. Вони просили зареєструвати шлюб через два дні у зв'язку з тим, що Шустренков через три дні має виїжджати на один рік за кордон працювати. Наступного дня до органу РАЦС звернулася Шустренкова – мати Шустренкова із заявою про неможливість реєстрації шлюбу її сина. В заяві вона пояснила, що Панкова є неповнолітньою, їй виповнилося лише 16 років. Крім того, Шустренков – рідний син заявниці, а Панкова – усиновлена дитина, яка проживає в сім'ї близько 10 років. Панкова була всиновлена тому, що вона є дитиною двоюрідного брата Шустренкової, який разом з дружиною загинув в автомобільній катастрофі. Отже, Панкова, по-перше, є родичкою Шустренкових, по-друге, фактично доводиться сестрою її синові, бо проживає в сім'ї як усиновлена дитина, і, по-третє, неповнолітня. **Яке рішення має прийняти орган РАЦС?**

Завдання 3. Василенко та її чоловік – Шемшуков, які проживають у шлюбі протягом 8 років і мають двох малолітніх дітей (трьох та шести років), звернулися до нотаріуса з проханням посвідчити їх шлюбний договір. Сторони бажають внести до цього договору такі умови:

а) усе нерухоме майно, яке буде подаровано кожному з них протягом перших п'яти років після укладення шлюбного договору, має належати їм на праві спільної сумісної власності;

б) Василенко передає у спільну сумісну власність подружжя автомобіль "Мерседес", який належить їй на праві приватної власності;

в) Василенко відмовляється на майбутнє від пред'явлення до свого чоловіка вимог, щодо утримання їх малолітніх дітей;

г) Шемшуков бере на себе обов'язок надати у користування дружини та дітей жилий будинок, розташований на березі Чорного моря, який належить йому на праві приватної власності;

д) Шемшуков зобов'язується також надати матері своєї дружини - Онтошко право проживати в належній йому на праві приватної власності квартирі в м. Тернопіль протягом усього її життя;

е) Шемшуков зобов'язується не претендувати на майно, що є спільною сумісною власністю подружжя в разі його поділу;

є) Василенко зобов'язується не вступати у новий шлюб доки їх діти не досягнуть повноліття. Нотаріус відмовився посвідчити цей договір у зв'язку з тим, що деякі його умови не відповідають вимогам закону. **Чи правильно вчинив нотаріус?**

Завдання 4. Подружжя Швидкових прожило у шлюбі 20 років. Під час розірвання шлюбу дружина поставила питання щодо поділу майна не в рівних частках і просила суд визнати за нею право на 4/5 спільного майна. Свої вимоги вона пояснювала тим, що під час шлюбу вона

працювала значно більше, ніж її чоловік. Останній змінював неодноразово місце своєї праці, протягом тривалого часу шукав собі роботу, кожного разу пояснюючи своє небажання працювати різними сторонніми причинами. Позивачка вимушена була одночасно працювати в різних установах, підтримувала своїх батьків і практично сама виховала дочку. Останнім часом вона досягла певних успіхів в роботі, мала значні доходи і практично утримувала свого чоловіка. Швидков не погодився з твердженнями позивачки і пояснив, що він художник, йому потрібні умови для праці, позивачка весь час перешкоджала розвитку його особистості, кожного разу вимагала гроші на сім'ю та дитину. Він працював як тільки міг і задовольняв потреби сім'ї. Швидков заперечує проти визнання за ним меншої частки в праві на майно подружжя при його поділі. Крім того, він включає до переліку майна, яке підлягає поділу, деякі речі, що залишилися у позивачки: дві каблучки з діамантами, норкове манто позивачки, що є дуже дорогим, а також фарби, які йому потрібні для малювання і які позивачка забрала з дому, коли залишала його. **Вирішіть справу.**

Завдання 5. Подружжя Чернових подало до суду спільну заяву про розірвання шлюбу. В заяві було вказано, що сторони прожили в шлюбі протягом 6 років, мають двох неповнолітніх дітей п'яти та двох років. Сімейні стосунки сторін не склалися, тому вони бажають розірвати шлюб. Разом з заявою подружжя надало до суду письмовий договір, відповідно до якого діти після розірвання шлюбу будуть проживати разом з матір'ю. Батько дітей за договором зобов'язується надавати старшій дитині – синові утримання, яке буде відповідати $\frac{1}{4}$ його заробітку. У свою чергу Чернова зобов'язалася за договором змінити своє прізвище на дошлюбне – Горошко. Суд відмовив подружжю Чернових у прийнятті заяви, пояснивши це тим, що в ній сторони не вказали підстав розірвання шлюбу, а це позбавляє суд можливості винести остаточне рішення по справі. **Чи вправі суд відмовити?**

Завдання 6. У лютому 1997 р. загинула в автокатастрофі мати малолітньої Козлової М. У серпні того ж року Козлов – батько малолітньої Козлової М. – був засуджений за вчинення злочину до 5 років позбавлення волі. Дитині було призначено опікуна. У 2002 р. Козлов звільнився з місць позбавлення волі. Вважаючи себе батьком малолітньої, Козлов подав позов у суд про передачу йому дитини і припинення опіки над нею. **Яке рішення повинен винести суд? Які чинники суд бере до уваги при розгляді спорів, пов'язаних із вихованням дітей, а також при розгляді спорів про місце проживання малолітньої дитини?**

Завдання 7. Подружжя Колісників прожило у шлюбі 20 років, після чого його було розірвано. Від шлюбу подружжя має двох дітей (дванадцяти та дев'ятнадцяти років), які залишилися проживати з матір'ю. При розірванні шлюбу між сторонами не виникло суперечки щодо надання дітям утримання. У березні 2004 р. Колісник О. подала позов про стягнення аліментів на неповнолітню дочку, в якому вказала, що матеріальна

допомога Колісника П. стала нерегулярною і недостатньою. При розгляді справи Колісник П. заявив, що бере участь в утриманні обох дітей за власною ініціативою. Старшій дочці він оплачує навчання у вищому навчальному закладі. Кошти на утримання неповнолітньої дочки з наступного місяця будуть нараховуватися з його заробітної плати. Крім цього він систематично купує необхідні для дітей речі (одяг, книги, медикаменти). Тому, на думку відповідача, підстав для примусового стягнення з нього аліментів немає. **Як треба вирішити спір?**

Завдання 8. Корольков одружився з Івановою у січні 2002 р. і через шість місяців усиновив її сина Петра від першого шлюбу, отримавши згоду кровного батька Петра.

Через півроку після всиновлення між подружжям почалися сварки. Ще через 2 місяці Іванова повернулася на постійне проживання до свого першого чоловіка разом із сином Петром. Шлюб з Корольковим вона не розірвала, але останній поїхав на постійне проживання в інше місто і на прохання Іванової добровільно сплачував аліменти на утримання хлопчика. Деякий час Корольков кожного місяця приїздив до Петра, бо любив його, як сина, а той вважав його за свого батька. Але потім Іванова, посилаючись на те, що Петро страждає після таких побачень, перестав спілкуватися зі своїм рідним батьком, заборонила такі зустрічі, але гроші продовжувала отримувати. У вересні 2003 р. шлюб між Корольковим і Івановою за позовом Королькова був розірваний, бо він брав шлюб з іншою жінкою. Ще через деякий час Корольков звернувся до суду з позовом про скасування всиновлення щодо Петра, мотивуючи тим, що дитина кілька років проживає разом з кровним батьком, спілкується з ним, а Корольков як усиновитель позбавлений права зустрічатися з хлопцем і впливати на його виховання, тобто таке всиновлення суперечить інтересам дитини. Іванова вважає, що в цьому випадку Королькова треба позбавити батьківських прав, що не звільняє його від подальшого утримання Петра. **Як повинна бути вирішена справа?**

Завдання 9. Незаміжня 20-річна Сорокіна народила дитину і не захотіла забирати її з пологового будинку. Адміністрація пологового будинку вимагала від неї заяву про згоду на всиновлення її дитини без вказівки щодо особи усиновлювача. Таку заяву Сорокіна не підписала. Дитину було прийнято в дитячий заклад. Подружжя Громових хотіло всиновити дитину, але знайти її матір для того, щоб одержати згоду, не вдалося. Після півторарічних пошуків матері адміністрація дитячого будинку дала згоду на всиновлення дитини подружжям Громових. Усиновлення було належним чином оформлено. Незабаром Сорокіна дізналася про всиновлення своєї дитини і добилася від медсестри відомостей про усиновлювачів. Вона почала шантажувати їх, вимагати виплати великої суми грошей, погрожуючи в противному разі відібрати дитину. При цьому вона стверджувала, що дитину всиновили незаконно і у неї є право на її відібрання. **Чи було в даному випадку допущено порушення закону? Як слід вирішити даний конфлікт? Які права та обов'язки матері і**

батька щодо дитини?

Завдання 10. 16-річна Денисова Р., яка не перебувала у шлюбі, народила хлопчика і через три тижня подала заяву про реєстрацію народження дитини до органу ДРАЦСу. З посиланням на те, що Денисова не досягла 18-річного віку, працівник органу ДРАЦСу зажадав від неї письмової згоди її батьків на державну реєстрацію народження дитини ці зобов'язання надавати матеріальну допомогу у вихованні дитини. Батьки такі зобов'язання дати відмовилися, пославшись на свій поганий матеріальний стан і непередбачуваність дій дочки, яка народила дитину поза шлюбом і всупереч їх бажанню.

Проведіть оцінку правомірності вимоги працівників органу ДРАЦСу. Чи передбачені законом особливості встановлення походження дитини, якщо його батьки (один з них) є неповнолітніми? Як буде встановлене батьківство стосовно дитини Денисової ?

Завдання 11. Малініна Н. назвала себе матір'ю дівчинки, народженої неповнолітньою сестрою, і була записана як мати у свідоцтві про народження дитини. Через п'ять років вона звернулася до органу ДРАЦСу з проханням про виправлення актового запису у свідоцтві про народження дівчинки, оскільки одружилася, має своїх дітей і не бажає бути матір'ю дитини, не народженої нею.

Чи має право орган ДРАЦСу виправити актовий запис про народження за проханням Малініної ? Який порядок оскарження записів актів цивільного стану ?

Завдання 12. Кольцова Н., яка не перебувала у шлюбі, народила хлопчика, батьком якого був Сорокін К., з яким Кольцова тривалий час спільно проживала. Під час державної реєстрації народження дитини Сорокін усно визнав своє батьківство і попросив записати його як батька дитини. До його прохання приєдналася і Кольцова, підтвердивши правдивість заяви Сорокіна. Однак завідувач органу ДРАЦСу, переконавшись, що шлюб між Кольцовою і Сорокіним не зареєстрований, відмовився зробити такий запис, зажадавши представити як підставу внесення відомостей про батька відповідне рішення суду.

Чи правильно вчинив завідувач органу ДРАЦСу ? Які порядок і підстави внесення відомостей про батьків у запис акта про народження дитини в ситуації, коли батьки дитини не перебувають у шлюбі ?

Завдання 13. Коробченко Т. подала до органу ДРАЦСу підписану нею і Коваленком О. заяву про добровільне визнання ним свого батьківства стосовно сина Олега. Вона пояснила, що Коваленко не може сам з'явитися до органу ДРАЦСу, оскільки виїхав у тривале відрядження, але його підпис на заяві засвідчений керівником підприємства, де він працює.

Чи може один із батьків дитини не з'являтися до органу ДРАЦСу для реєстрації встановлення батьківства за сумісною заявою батьків ? Якщо так, то хто повинен засвідчити підпис відсутнього батька? Назвіть

правові наслідки встановлення батьківства за сумісною заявою батька і матері дитини до органу ДРАЦСу.

ТЕМА 10. ОСНОВИ ФІНАНСОВОГО ПРАВА УКРАЇНИ

Фінансове право України: поняття, предмет і методи правового регулювання. Місце фінансового права в системі права України. Система і джерела фінансового права.

Питання для самоконтролю:

1. Що таке фінанси?
2. Які функції виконують фінанси?
3. У чому відмінність між державними та приватними фінансами?
4. Що розуміють під централізованими та децентралізованими фінансами?
5. Назвіть органи, які здійснюють управління державними фінансами в Україні.
6. Що таке фінансова система?
7. Що таке фінансова діяльність держави, органів місцевого самоврядування та які її особливості?
8. Якими методами здійснюється фінансова діяльність держави й органів місцевого самоврядування?
9. Надайте характеристику функціям фінансової діяльності держави та органів місцевого самоврядування.

Тестові завдання:

У кожному питанні виберіть один з варіантів відповіді і вкажіть відповідну букву.

1. Термін «фінанси» походить від латинського *finantia*:
 - а) дохід;
 - б) гроші;
 - в) зобов'язання;
 - г) борг.
2. Фонди коштів надходять у розпорядження держави та органів місцевого самоврядування як суб'єкта влади:
 - а) централізовані фонди;
 - б) децентралізовані фонди;
 - в) фінансові фонди підприємств;
 - г) фінанси домогосподарств.
3. Метод, за яким кошти надаються на принципах повернення, строковості і відплатності:
 - а) фінансування;
 - б) плановий;
 - в) цільовий;
 - г) кредитування.
4. Метод, за яким кошти надаються на безповоротній основі:

- а) фінансування;
- б) плановий;
- в) цільовий;
- г) кредитування.

5. Суспільні відносини, що виникають у процесі здійснення державою та територіальними громадами фінансової діяльності з утворення, розподілу й використання фондів грошових коштів:

- а) об'єкт фінансового права;
- б) суб'єкт фінансового права;
- в) предмет фінансового права;
- г) принципи фінансового права.

6. Функція науки фінансового права, що включає виявлення дефектів і недоліків у діючому фінансовому законодавстві, фіксація невідповідностей правової норми вимогам життя:

- а) аналітична;
- б) критична;
- в) конструктивна;
- г) всі відповіді вірні.

7. Функція науки фінансового права, що включає коментування, класифікацію фінансово-правових норм, приведення їх у струнку й зрозумілу систему:

- а) аналітична;
- б) критична;
- в) конструктивна;
- г) всі відповіді вірні.

8. Функція науки фінансового права, що сприяє утворенню нових фінансових норм, що використовуються в процесі нормотворчої діяльності держави:

- а) аналітична;
- б) критична;
- в) конструктивна;
- г) всі відповіді вірні.

9. Система специфічних знань, які групуються навколо понять: бюджет, публічні фінанси, податкова система, банківська система це:

- а) об'єкт фінансового права;
- б) суб'єкт фінансового права;
- в) предмет фінансового права;
- г) наука про фінансове право.

10. Основний метод фінансово-правового регулювання:

- а) аналітичний;
- б) імперативний;
- в) конструктивний;
- г) критичний.

11. Об'єднання і розміщення фінансово-правових норм в певному взаємозв'язку і послідовності це:

- а) об'єкт фінансового права;
- б) суб'єкт фінансового права;
- в) система фінансового права;
- г) наука про фінансове право.

12. Зовнішня сторона групування фінансового права вказує:

- а) загальногалузеві норми;
- б) на місце фінансового права в системі права України;
- в) норми підгалузеві;
- г) норми окремих фінансово-правових інститутів.

13. В яку частину системи курсу фінансового права включаються питання, що стосуються усіх правових інститутів:

- а) особливу;
- б) окрему;
- в) загальну;
- г) додаткову.

14. В яку частину фінансового права входять розділи, що об'єднують фінансово-правові норми, які регулюють однорідні суспільні відносини:

- а) особливу;
- б) окрему;
- в) загальну;
- г) додаткову.

15. Зовнішня форма фінансового права, що відображає його внутрішню структуру:

- а) об'єкт фінансового права;
- б) суб'єкт фінансового права;
- в) фінансове законодавство;
- г) наука про фінансове право.

16. Правові акти державних органів законодавчої і виконавчої влади та місцевого самоврядування, в яких містяться норми фінансового права:

- а) об'єкт фінансового права;
- б) джерела фінансового права;
- в) фінансове законодавство;
- г) наука про фінансове право.

Практичні завдання:

Завдання 1. Громадянин А. за самовільне перепланування квартири має сплати штраф. Також він має сплатити штраф за порушення правил дорожнього руху. За несвоєчасну сплату податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки йому була нарахована пеня. Громадянин А. є індивідуальним підприємцем та прострочив виконання свого зобов'язання щодо договору купівлі-продажу товару, у зв'язку з чим його контрагент вимагає виконати зобов'язання терміново та сплати пеню за кожний день прострочення. **Нормами яких галузей права регулюються зазначені відносини? На підставі чого здійснюється розмежування фінансових правовідносин від адміністративних та цивільних?**

Завдання 2. ТОВ «ААА» здійснило розрахунки: сплативши до бюджету податок на землю; сплативши податок на прибуток; з постачальником за поставку товарів, передбачених договором; з аудиторською фірмою за надання аудиторських послуг; із працівниками, сплативши їм зарплату та премії; сплативши державне мито за позовну заяву до господарського суду; сплативши проценти банку за користування кредитом; сплативши орендну плату за користування приміщенням. Крім того ТОВ «ААА» збільшило розмір свого статутного капіталу на 20%. **Нормами яких галузей права регулюються зазначені відносини?**

Завдання 3. Пенсійний фонд України – це державний цільовий фонд. Він утворюється за рахунок законодавчо визначених джерел, в т.ч. страхових відрахувань працедавців (громадян). ПФУ взаємодіє з різними підприємницькими структурами для забезпечення своїх внутрішньогосподарських потреб: ремонту, купівлі меблів, канцелярських товарів тощо. ПФУ також виділяє кошти на виплату пенсій та допомоги.

Які з названих відносин ПФУ з іншими суб'єктами є фінансовими? Які з цих фінансових відносин є відносинами щодо мобілізації, а також використання фінансових ресурсів?

Завдання 4. Обґрунтувати, які з перерахованих відносин є фінансово-правовими?

- 1) між підприємством та банком, який відкрив йому розрахунковий рахунок;
- 2) між фізичною особою і податковим органом у зв'язку зі сплатою податку;
- 3) між митним органом та імпортером у зв'язку зі сплатою мита;
- 4) між підприємцем і уповноваженим банком у зв'язку зі сплатою комісійної винагороди за операцію з купівлі-продажу іноземної валюти;
- 5) між податковими органами і платниками податків у зв'язку з наданням відстрочки по сплаті податку;
- 6) між освітньою установою і громадянином у зв'язку з наданням освітніх послуг, покриття витрат на надання яких здійснюється за рахунок бюджетних коштів;
- 7) між фізичною особою та Фондом соціального страхування України з приводу виплати допомоги у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності.

Завдання 5. Міська рада м. Н. прийняла бюджет на наступний бюджетний рік. Рішення про місцевий бюджет було опубліковане в місцевій газеті за виключенням двох додатків до даного рішення. Через місяць було прийнято рішення міської ради про внесення змін в одну із статей бюджету міста, яке не було опубліковане в установленій строк.

Який принцип бюджетної системи був порушений у даному випадку?

- Завдання 6. До місцевого бюджету були зараховані:
- пені та штрафи за податкові правопорушення;

- суми банківського кредиту, забезпечені заставою основних фондів, що знаходять у власності громади;
- благодійні внески від юридичних та фізичних осіб;
- штрафи, отримані у результаті застосування заходів цивільно-правової та адміністративно-правової відповідальності;
- міжбюджетні трансферти.

Які доходи надійшли до місцевого бюджету?

Завдання 7. Які з перерахованих витрат необхідно віднести до поточних, а які – до капітальних:

- реалізація інвестиційних програм конверсії оборонної промисловості – 900 млрд. грн.;
- заробітна плата медичного персоналу установ Міністерство охорони здоров'я України – 20 млрд. грн.;
- фінансова підтримка інклюзивної освіти та виховання – 10 млрд. грн.;
- реконструкція та капітальний ремонт гідротехнічних споруд, що знаходяться у державній власності – 150 млрд. грн.;
- придбання спецтехніки органами Міністерство внутрішніх справ України – 1000 млрд. грн.;
- фінансування високоефективних інвестиційних проектів – 1350 млрд. грн.;
- грошове забезпечення військовослужбовців.

Завдання 8. Чи може Закон України «Про Державний бюджет на поточний рік» бути затверджений:

- а) з дефіцитом;
- б) з профіцитом?

Якщо так, то в яких випадках? На яких стадіях бюджетного процесу приймаються заходи щодо скорочення дефіциту/профіциту бюджету?

Завдання 9. Наведіть по два склади порушень бюджетного законодавства, за які передбачена фінансова, адміністративна та кримінальна відповідальність. **У чому їх різниця?**

Завдання 10. Як буде оподатковуватися діяльність громадянина Г, **що здійснює вилов риби з метою продажу?**

Завдання 11. Чи мають право організації та приватні підприємці, що здійснюють вирощування морепродуктів, застосовувати систему оподаткування, **передбачену для сільськогосподарських товаровиробників?**

Завдання 12. Чернігівська міська рада прийняла рішення про встановлення для ПрАТ «Дорбуд» індивідуальної ставки податку на нерухомість в розмірі 0,3% від бази оподаткування. Таке рішення

обґрунтовувалося тим, що продукція та діяльність даного підприємства є необхідною для міста. **Оцініть правомірність рішення.**

Завдання 13. Іноземний громадянин приїхав до України на 3 місяці для читання лекцій та проведення майстер-класів згідно укладеного договору з приватним вузом. За цю діяльність йому було сплачено 100000грн. **Чи має іноземний громадянин сплачувати податок на доходи фізичних осіб? Якщо так, то в якому розмірі?**

ТЕМА 11. ПРАВООХОРОННА І ПРАВОЗАХИСНА ДІЯЛЬНІСТЬ

Зміст правоохоронної діяльності та її ознаки. Загальна характеристика правоохоронних органів. Функції правоохоронної діяльності. Координація правоохоронних органів.

Питання для самоконтролю:

1. Дайте визначення правоохоронних органів України.
2. Як здійснюється правоохоронна діяльність в Україні?
3. Що входить у систему правоохоронних органів України?
4. Які завдання покладаються на правоохоронні органи України?
5. На яких принципах будується діяльність прокуратури України?
6. З яких підрозділів складається міліція, і які вони виконують функції?
7. Які права надаються поліції?
8. Які Ви знаєте форми реагування Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини на факти порушення прав і свобод людини і громадянина?
9. Назвіть основні напрями діяльності органів юстиції України.
10. Які нотаріальні дії вчиняються органами нотаріату?
11. Назвіть види адвокатської діяльності в Україні?
12. Які правові гарантії надаються адвокатам в Україні?

Тестові завдання:

У кожному питанні виберіть один з варіантів відповіді і вкажіть відповідну букву.

1. Державні органи та організації, що здійснюють правоохоронну діяльність:
 - а) адвокатура;
 - б) нотаріат;
 - в) органи юстиції;
 - г) комерційні правозахисні організації.
2. Недержавні органи та організації, що здійснюють правоохоронну діяльність:
 - а) державної безпеки;
 - б) нотаріат;
 - в) податкової служби;
 - г) суди.

3. Функція зв'язана з діяльністю, спрямованої на усунення порушень розпоряджень Конституції України, і з тлумаченням окремих статей Конституції України:

- а) конституційний контроль;
- б) правосуддя;
- в) прокурорський нагляд;
- г) розслідування злочинів.

4. Функція зв'язана з захистом і відновленням найбільш значних прав і законних інтересів фізичних осіб, підприємств, організацій, установ, колективів:

- а) конституційний контроль;
- б) правосуддя;
- в) прокурорський нагляд;
- г) розслідування злочинів.

5. Функція, що укладається в припиненні порушень закону, захисту інтересів громадян, підприємств, організацій, установ:

- а) конституційний контроль;
- б) правосуддя;
- в) прокурорський нагляд;
- г) розслідування злочинів.

6. Цією функцією наділено декілька правоохоронних органів, що зобов'язані сприяти виявленню правопорушень:

- а) конституційний контроль;
- б) правосуддя;
- в) прокурорський нагляд;
- г) розслідування злочинів.

Практичні завдання:

Завдання 1. Адвокат Заремба, будучи за кермом власного автомобіля, 1 вересня 2002 року їхав на роботу і, не впоравшись із керуванням, наїхав на пішохода, який отримав середньої тяжкості тілесні ушкодження. Зарембу було притягнуто до кримінальної відповідальності за частиною I статті 286 Кримінального кодексу України. Суд засудив Зарембу до 4-х місяців арешту із звільненням від відбування призначеного покарання з 3-річним випробним строком. Суд поклав обов'язок на Зарембу попросити публічно пробачення в потерпілого і відшкодувати витрати на лікування та компенсувати моральну шкоду. Дисциплінарна палата кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури прийняла рішення про припинення адвокатської діяльності Заремби. Адвокат вважає це рішення незаконним з таких причин:

- він скоїв злочин із необережності, а не умисний.
- вироком суду він був звільнений від відбування покарання, пов'язаного з позбавленням волі.

Згідно з пунктом 7 статті 36 Кодексу законів про працю України підставою для припинення трудового договору не може бути засудження за

злочин, якщо має місце звільнення від відбування покарання з випробуванням. **Дайте юридичний аналіз ситуації.**

Завдання 2. У суботу, 7 грудня 2002 року біля пішохідного мосту в м. Ужгороді було знайдено труп відомого в обласному центрі бізнесмена Харченка. При опитуванні певних осіб було встановлено, що незадовго до смерті Харченко посварився з кримінальним авторитетом Свердловим, який при свідках у пориві гніву сказав йому: «Завтрашнього сонця ти не побачиш». Слідчий видав постанову про затримання Свердлова як особи, що підозрюється у скоєнні злочину. Свердлову було оголошено протокол про затримання, а на прохання надати йому можливість запросити захисника йому відмовили, мотивуючи тим, що субота - вихідний день так само, як і неділя, що за роботу адвокату у вихідний день доведеться заплатити в подвійному розмірі, тому нехай почекає до понеділка. У понеділок було прийнято судове рішення про арешт Свердлова, і тільки після цього йому надали можливість запросити захисника. Адвокат Сопко з метою виконання доручення про захист Свердлова звернувся із запитом до одного з підприємств, однак отримав відмову. Його побачення із підзахисним були обмежені в часі і проходили у присутності слідчого. Врешті-решт слідчому вдалося шляхом погроз змусити Сопка відмовитися від захисту Свердлова. **Які порушення законодавства мають місце в цій ситуації?**

Завдання 3. Адвокат Кампов, який прийняв доручення від громадянина Сабова, що був узятий під варту як особа, яка підозрювалася у скоєнні злочину, під час зустрічей з підзахисним віч-на-віч дав йому ряд порад і роз'яснень. Про суть цих порад та роз'яснень з дозволу прокурора він розповів студентам юридичного ВНЗ, де викладав кримінальне право. При цьому слід зазначити, що він назвав прізвище обвинуваченого і розповів усе про його протиправні дії. Сабов вважає, що Кампов порушив адвокатську таємницю і має бути притягнений до дисциплінарної відповідальності. Кампов вважає, що він не порушив свого обов'язку берегти адвокатську таємницю, оскільки, по-перше, на свої дії він отримав дозвіл прокурора, а по-друге, він поінформував про суть порад і роз'яснень не іншу процесуальну сторону, а студентів з навчальною метою. **Хто правий у цій ситуації? Свою відповідь обґрунтуйте.**

Завдання 4. 19-річного Миколу Н. викликали до слідчого в районний відділок управління внутрішніх справ як свідка, щоб дізнатися про алібі його батька під час пограбування квартири сусідів. **Що ви можете порадити йому щодо його прав як родича підозрюваного?**

Завдання 5. Громадянин Л. мріє стати адвокатом. У 20024 р. він вступив до юридичного ЗВО. **В якому році, за умови успішного завершення 5-річного навчання, він отримає право займатися адвокатською практикою?**

Завдання 6. Завідувач відділу освіти Ужгородського міськвиконкому Шелепа видав наказ про скорочення тривалості уроків у загальноосвітніх закладах міста до 40 хвилин у зв'язку з тим, що в умовах осінньо-зимового періоду учні, які навчаються у другу зміну, змушені повертатися додому у

пізній час. Батько одного з учнів звернувся до прокурора зі скаргою з цього приводу. Перевіривши скаргу, прокурор вніс подання Ужгородському міському голові. Однак міський голова у відповіді прокурору запропонував останньому звернутися з цього приводу до управління освіти і науки Закарпатської ОДА. У відповідь на це прокурор звернувся з приписом до начальника управління освіти і науки. Припис було відхилено. Тоді прокурор звернувся з цього приводу до суду і паралельно порушив дисциплінарне провадження проти Шелепи. **Дайте юридичний аналіз ситуації.**

Завдання 7. У зв'язку з конфліктом, який виник між завідувачем відділом освіти Добропільського міськвиконкому Валентином та переможцем Всеукраїнського конкурсу «Учитель – року» у номінації «правознавство» Олегом, перший заявив другому про те, що видасть наказ про призначення позачергової атестації останнього. Олег проти цього заперечував, посилаючись при цьому на рішення колегії Міністерства освіти і науки України, відповідно до якого переможці Всеукраїнського конкурсу «Учитель – року» звільнялися від чергової атестації. Валентин вважав можливість проведення позачергової атестації цілком правомірною, оскільки рішенням колегії МОН Олега було звільнено від чергової атестації, але не було звільнено від позачергової. **Хто правий у цій ситуації? Свою відповідь обґрунтуйте.**

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Конституція України: Прийнята Верховною Радою України 28 червня 1996 р. Дата оновлення: згідно із Законом № 27-IX від 03.09.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 р. Дата оновлення: 15.11.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>
3. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 р. № 8073-X. Дата оновлення: 20.03.2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>
4. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. Дата оновлення: 15.12.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> .
5. Земельний кодекс України від 25.10.2001 р. № 2768-III. Дата оновлення: 10.10.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14>
6. Сімейний кодекс України: Закон України від 10.01.2002 № 2947-III
Дата оновлення: 19.02.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text>
7. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV. Дата оновлення: 01.08.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
8. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. Дата оновлення: 19.08.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>
9. Про політичні партії в Україні: Закон України від 05.04.1991 р. № 2365-III. Дата оновлення: 12.06.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2365-14#Text>
10. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 р. Дата оновлення: 15.11.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>
11. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 р. № 8073-X. Дата оновлення: 20.03.2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>
12. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. Дата оновлення: 15.12.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> .
13. Земельний кодекс України від 25.10.2001 р. № 2768-III. Дата оновлення: 10.10.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14>
14. Сімейний кодекс України: Закон України від 10.01.2002 № 2947-III
Дата оновлення: 19.02.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text>
15. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV. Дата оновлення: 01.08.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
16. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. Дата оновлення: 19.08.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>

17. Про політичні партії в Україні: Закон України від 05.04.1991 р. № 2365-III. Дата оновлення: 12.06.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2365-14#Text>
18. Про охорону праці: Закон України від 14.10.1992 р. № 2694-XII. Дата оновлення: 19.08.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2694-12>
19. Про статус народного депутата України: Закон України від 17.11.1992 р. Дата оновлення: 20.05.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2790-12>
20. Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні: Закон України від 26.01.1993 р. № 2939-XII. Дата оновлення: 19.08.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-12#Text>
21. Про дорожній рух: Закон України від 14.06.1993 р. № 3353-XII. Дата оновлення: 16.06.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3353-12#Text>
22. Про державну таємницю : Закон України від 21.01.1994 р. Дата оновлення: 24.11.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3855-12>
23. Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення: Закон України від 24.02.1994 р. № 4004-XII. Дата оновлення: 14.01.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4004-12>
24. Про відповідальність за правопорушення у сфері містобудівної діяльності: Закон України від 14.10.1994 р. Дата оновлення: 01.12.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/208/94-%D0%B2%D1%80#Text>
25. Про комітети Верховної Ради України: Закон України від 04.04.1995 р. Дата оновлення: 13.02.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/116/95-%D0%B2%D1%80>
26. Аванесян Г. М., Басенко Р. О. Цивільне право України (Загальна частина) : навчально-методичний посібник. Полтава : ПЕП, 2020. 199 с. URL : <https://bit.ly/3QSSPHY>
27. Адміністративне право України (загальна частина) : навч. посіб. / Остапенко О. І. Ковалів М. В., Єсімов С. С. та ін. ; Вид. 2-е, доп.] Львів : СПОЛОМ, 2021. 616 с. Бібліогр.: с. 612–614. URL : <https://bit.ly/3Cga29Y>
28. Адміністративне право України. Повний курс : підручник / В. Галунько, П. Діхтієвський, О. Кузьменко та ін. ; за ред. В. Галунька, О. Правоторової. Видання четверте. Херсон : ОЛДІ –ПЛЮС, 2021. 656 с. URL: <https://bit.ly/3dC7CZ8>
29. Гапотій В. Д., Слишик О. Основи права: підручник / В. Д. Гапотій, О. А. Слишик. 2-ге вид. із змінами та доп. Мелітополь: Видавництво МДПУ ім. Б. Хмельницького, 2019. 882 с.
30. Конституційне право : підручник / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ ; за заг. ред. О. С. Бакумова, Т. І. Гудзь, М. І. Марчука ; О.

- С. Бакумов, Л. Д. Варунц, Т. І. Гудзь та ін. ; передм. М. І. Марчука. Харків, 2019. 484 с. URL: <https://bit.ly/3CcBJQZ>
31. Конституційне право України : навч.-метод. посібник / Д. С. Терлецький, М. В. Афанасьєва, Ю. Д. Батан та ін. ; за заг. ред. Д. С. Терлецького. Одеса : 2020. 242 с. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/12412>
32. Конституційне право України : підручник / [Т. М. Слінько, Л. І. Летнянчин, Ф. В. Веніславський та ін.; за заг. ред. Т. М. Слінько. Харків : Право, 2020. 592 с. URL: <https://bit.ly/3PtIDFO>
33. Конституційне право України: навч. пос. для підгот. до іспиту. 2-е вид., ерероб. і доп. / В. О. Боняк, В. А. Завгородній, А. В. Самотуга, Л. А. Філянїна. Дніпро, 2017. 293 с. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Boniak_Valentyna/Konstytutsiine_pravo_Ukrainy.pdf
34. Конституційне право: підручник / за загальною редакцією М. І. Козюбри / Ю. Г. Барабаш, О. М. Бориславська, В. М. Венгер, М. І. Козюбра, А. А. Мелешевич. К.: Ваїте, 2021. 528 с. URL: https://www.osce.org/files/f/documents/9/d/489959_0.pdf
35. Кримінальне право України. Загальна частина : підручник / А. А. Васильєв, Є. О. Гладкова, О. О. Житний та ін. ; за заг. ред. проф. О. М. Литвинова; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2020. 428 с. URL: <https://bit.ly/3JXDfsd>
36. Кримінальне право України. Загальна частина : підручник / підготовлено колективом авторів; за заг. ред. В. Я. Конопельського, В. О. Меркулової. Одеса, ОДУВС, 2021. 452 с. URL: <https://bit.ly/3SZ1Tgf>
37. Кримінальне право України. Частина 1 : конспект лекцій: навчально-методичний посібник для здобувачів денної та заочної форми навчання першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 081 «Право» / Попович О.В., Томаш Л.В., Латковський П.П. Чернівці, 2022. 182 с.
38. Мокрицька Н. П. Право соціального забезпечення: навчальний посібник. Львів: ЛьвДУВС, 2020. 536 с. URL: <http://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/3300>
39. Науково-практичний коментар Кодексу про адміністративні правопорушення / за заг. ред. С.В.Петкова. Київ : Юрінком Інтер, 2020. 792 с.
40. Основи правознавства: навч. посіб. Ю. І. Крегул, Л. М. Шестопалова, В. В. Ладиченко та ін. ; за ред. Ю. І. Крегула. Вид. 2 –ге, перероб. та допов. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2018. 528 с.
41. Правознавство : підручник / Дзера О. В. К. : ЮрінкомІнтер. 2019. 632 с.
42. Правознавство. Підручник. Затверджено МОН України. 6-те вид., випр. і доповн. Рек. МОНУ. НОВИНКА! Шпиталенко Г.А. 2023 р. 602 с
43. Сімейне право України: підручник / за ред. А. О. Дутко. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2018. 480 с. URL: <https://bit.ly/3waBwdv>

44. Сухонос, В. В. Кримінальне право України. Особлива частина: підручник / В.В. Сухонос, Р. М. Білоконь, В. В. Сухонос (мол.) / за заг. ред. доктора юрид. наук, проф. В. В. Сухоноса. Суми : ПФ «Видавництво «Університетська книга», 2020. 672 с. URL: <https://bit.ly/3R7tUk3>
45. Теорія держави і права : підручник / О. М. Бандурка, О. М. Головка, О. С. Передерій та ін.; за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф., акад. НАПрН України О. М. Бандурки ; МВС України, Харків. нац. ун –т внутр. справ. Харків, 2018. 416 с. URL.: <https://bit.ly/3Qyk6PS>
46. Тополевський Р. Б., Федіна Н. В. Теорія держави і права: навч. посібник. Львів: ЛьвДУВС, 2020. 268 с. URL : <https://bit.ly/3QSTxEL>
47. Трудове право України : підручник / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ; /С. М. Бортник, К. Ю. Мельник, Л. В. Могілевський та ін.. Харків, 2019. 408 с. URL: <https://bit.ly/3PtjgTh>
48. Трудове право України: навчальний посібник / кол. авторів; за ред. В. О. Кучера. Львів: ЛьвДУВС, 2017. 564 с. URL : <https://bit.ly/3zUN9Go>
49. Цивільне право України. У двох частинах. Частина 1. Навчальний посібник / за заг. ред. канд. юрид. наук, проф. В. А. Кройтора, канд. юрид. наук, доц. Кухарєва О. Є., канд. юрид. наук, доц. Ткалича М.О. URL: <https://bit.ly/3dDD2Oz>
50. Цивільне право: загальна частина. Практикум : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закладів / кол. авт. Дніпро : Видавець Біла К. О., 2020. 232 с. URL: <https://bit.ly/3SYoCbY>

Електронне навчальне видання комбінованого використання
Можна використовувати в локальному та мережному режимі

Заднєпровська Ганна Ігорівна

ПРАВознавство

Методичні рекомендації
до самостійної роботи та дистанційного навчання здобувачів вищої
освіти першого (бакалаврського) рівня галузі знань Д «Бізнес,
адміністрування та право», спеціальності ДЗ «Менеджмент»

В авторській редакції

Підписано до розміщення 28.03.2025. Гарнітура Times New Roman.
Ум. друк. арк. 2,58. Обсяг 0,596 Мб. Зам. № 121/25.

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
61022, м. Харків, майдан Свободи, 4.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3367 від 13.01.2009
Видавництво ХНУ імені В. Н. Каразіна